

11. y. 35.

IOANNIS. FREDRICI. SCHREIBER

REGIOMONTANI

OBSERVATIONES

ET COGITATA

DE

PESTILENTIA

QVAE

ANNIS. MDCCXXXVIII. ET. MDCCXXXIX

IN. V C R A I N I A

GRASSATA. EST

ADCESSIT. ADPENDIX

CONTINENS

OBSERVATIONES

DE. EADEM. LVE. DE. IISDEM. ANNIS

ODZACOVIVM. VASTAVIT

BEROLINI

APVD. AMBROSIVM. HAVDE

Bibliop. Reg. et Academ. Reg. Scient. priuilegiatum

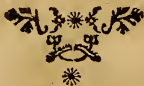
MDCCXLIV.

2013

DIOSCORIDES:

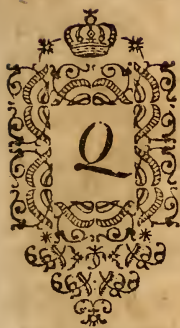
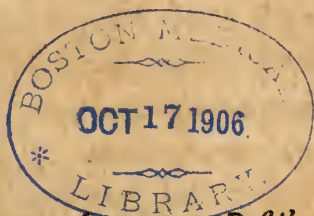
Fere plurimorum uenenorum facultates in consimiles effectus corpus tandem deducunt. Quam ob causam, plerisque communia conducunt auxilia. Varia equidem sunt uenenorum genera: communes tamen, nec ita multi, qui ex iis oriuntur, adfectus.

AVCTOR
LECTORIBVS

SALVTEM. DICIT

uum Anno 1738. Pestilentia Vcrainiam inuasisset, primo autumnomibi iniunctum fuit, ut inquirerem sedulo; an et quae ibi loca sana essent, in quibus, miles, a uictoria redux, hieme, stationem facere posset. Oppidulum, custodia circummunitum, tunc sum ingressus, in quo conspexi adolescentem, cum carbone pestilenti modo mortuum. Atque tunc, inter peregrinandum, de miro Pestilentiae ingenio prima mentem meam incessit cogitatio. Dein Moscuae aliquamdiu commoratus, obseruationes, quas Medici et Chirurgi periti, quibus, uel sanandae, uel auertendae pestilentiae officium datum erat, ad Illustrem tunc Archiatrum, IOANNEM BERNARDVM DE FISCHER, transmiserant, ex singulari

Eiusdem Beneuolentia, recepi. Eas, quamquam alicubi sat mancas, ut calamitosis talibus temporibus euenire solet, ordinavi, et Anno 1740. hic in lucem emisi, una cum Pathologia et Therapia Pestis, quae a recepta plurimum differabat. Nonnulli Clari Viri, eis lectis, in diuersa iuerunt; adeoque non inutile fore existimaui, si, omnia recogitando, propositam sententiam ulterius corroborarem. Quae caussa est, ut iterum prodeat illud, quale nunc est, scriptum. In fine adiunxi Observationes, in Pestilentia Odzacouienſi factas, quas GEORGIVS SAMVEL POHLMANN, peritus, probus, et fide dignissimus Chirurgus, qui tunc pestiferis medicinam fecit, mecum communicauit. Eas digessi eum in ordinem, ut prioribus de Ucrainienſi respondeant. Petropoli, Mense Decembre Anni 1743.

OBSERVATIO I.

Nec in aere, nec in uictu, ulla mutatio sensibilis contigit, quae morbo occasionem praebere potuisset. Adtamen, mense Iunio, febres acutae multae, uariae, denique petechiales. Inerat, in urinis, color, atque habitus cereuisiae albae.

Confectarium 1. Tunc incidit suspicio, eaque non immerito, pestem, Odzacouii prius genitam, translata esse, ope fomitis, in *Vcrainiam*, ubi dira contagia dein serpsferunt per incautum uulgius.

OBSERVATIO 2. Etenim, mense Iulio, usque in hiemem intensissimam, immo alicubi locorum et per eam integram, saeuit morbus popularis, quem describere, animum induxi, nunc cum signis externis, nunc absque illis. Erant autem illa bubones, cum inguinum, tum axillarum variores: et paucis parotides; carbunculi; atque petechiae.

Confectarium 2. Morbus, quem descripturus sum, est pestilens, uel ipsa pestis, prout

omnes scriptores de *Peste* utrumque morbum depinxerunt.

Observationes, quae sequuntur, ad declarandum, aliquo modo, naturam pestilentis seminii, adiungo.

OBSERVATIO 3. *Nonnulla loca paludosa, infectis locis propinqua, impune incolebantur. Contra; fuerunt loca, ab infectis, magno intervallo, remota, ut et in alto constituta, quae eadem uexabat aegritudo, intermediis sanissimis.*

OBSERVATIO 4. *Noui pagum populosum, in quo, rebus illico rite dispositis, saltim duo homines, illo morbo, ceciderunt, media hieme.*

OBSERVATIO 5. *Retulit Chirurgus, fide dignus, se, in locis infectis, nullas aues obuoluitantes obseruasse. Ipsis autem usque supernatasse nebulam, uel sereno coelo. Medio mense Septembre, ipsa meridie, dum omnino sudum esset, ingressus sum oppidulum, per tres menses clausum, in quo conspexi adolescentem, modo mortuum cum carbunculo; atque similem notavi nubeculam. Hanc semper adfuisse, et incolae, et custodes testati sunt. In peste Nouiomageni, aues siluestres defecerunt, nidis, pullis, atque ouis desertis. ISBRANDVS DE DIEMERBROECK de Peste L. I. C. IV. VI.*

Confectarium 3. Videtur ex his, nec non ex *Observatione 3. et 4. Adpendicis*, certo sequi, quod seminium pestilens aeri uere insit.

OBSERVATIO 6. *Nonnulli aegrotare inceperant, cum anxietatibus inexplicabilibus ad praecordia, dolore laterum, aestu interno: rubore uultus, ac tantis deliriis, ut furibundi fierent. Hi moriebantur, die secundo uel tertio. Qui post talia fata secabatur, ostendit pulmones, paruis, liuidis, maculis obsitos.*

Confectarium 4. Seminium pestilens, cum aere inspiratum in cellulosam pulmonum fabricam, effecit tenerrimarum arteriolarum sanguineam inflammationem, quae, duobus uel tribus diebus, finiit in gangraenam, et sphacelum ipsorum.

Confectarium 5. Adeoque illud feminium habuit indolem, uel causticam, uel adstringentem, uel coagulantem.

Confectarium 6. Nil obstat, quo minus putemus, feminium pestilens, una cum particulis aereis, intrare posse collocatas in balneo uaporoso pulmonum uenulas, quarum auxilio, perueniat in uias communes sanguinis, atque ita cum sanguine ad cerebrum, ad axillarum glandulas, uel alia loca; ibi effecturum deliria, uel sopores; hic tumores glandulosos. Sed, in cavitatibus, uenarum pulmonalium, cordis sinistri, atque aortae, potius pati uidetur a torrente sanguinis, quam aliquid agere. Nullum enim agendi ibi habet tempus.

OBSERVATIO 7. *Chirurgus non timidus, et qui iam diu pestiferis opem tulerat, manubrium*

scalpelli in nosocomio incaute ore tenens, quo modo bubones aperuerat, et carbunculos scarifaratus, domum reuersus, mox nauseauit, tandem bubonibus inguinum correptus est, quibus apertis et fluentibus, conualuit, sed sero.

Confectarium 7. Seminium pestilens cum humoribus oris quandoque ingreditur uentriculum, tuncque hunc primum adoritur.

Confectarium 8. Pus atque sanies bubonum et carbonum pestilentium, in uiuo corpore recens apertorum, habent seminium contagiosum.

OBSERVATIO 8. *Mulier marito, lue pestis contaminato, in eodem lecto, per omnem morbi decursum, impune adcubuit. Filia eius, cum carbone, die morbi quinto, obiens maniaca, matrem momordit ad pectus, ut demorsa cutis mordentis dentibus inhaereret. Vulneri mater adplicuit roob sambuci, cotidie renouatum; eo successu, ut uulnus, intra nouem dies, consolidaretur, ipsa semper sanissima. Haec contigerunt, quo tempore in uigore constituta fuit pestis.*

Confectarium 9. Non est uero simile, seminium pestilens imbibi uenis absorbentibus cutis, et, per eas, deferri in corpus humanum, quando pestis est in augmento, uel uigore; nisi eae redditae fuerint bibaces, per uenae sectionem, uel per purgans atque laxans medicamentum. Id persuadent creberrimae obseruationes, quas adducit

ducit I. de DIEMERBROECK in *Traëctatu citato*, ubi homines, quibus, licet abundantibus bono sanguine, et uenae sectioni adfuetis, tempore uerno, et pestis, sanguis emittebatur, mox conceperunt morbum contagiosum, et sunt mortui; dum famelicae uenae hauserunt uenenum pestilens. Adparitiones, quae initium ac progressum huius morbi comitantur, quando quis tunc adfligitur, idem euincere videntur. Nulla prostat obseruatio, morbum pestilentem, *in illo uigore Pestis*, uel in uno homine incepisse, cum aliquo morbo externo. An absorptionem illius seminii in uenas cutaneas uetat ipsa seminii natura, tunc actuosissimi (*Consect. 5*)? Sed, quae uenae ad loca, cute orba, ubi epithelia, collocatae sunt, eae uenenum hoc facillime inspirant, in primis, quando summa tensione orificia ipsarum patula maxime omnium hiant; uti fit ad glandem colis, dum uir cum pestifera femina coit; et ad mammarum papillas, dum lactans infans nutricem suam inficit: uti *Observatores* testantur.

Consectarium 10. Seminium pestilens non uidetur inesse saliuae hominis, peste correpti, quamdiu illa aerem oris, sibi admixtum, nondum habet. Nullus enim fit morsus, sine aliqua saliuae expressione, uel insitione cuiusdam humoris oralis in uulnus. An potius hic attendenda sunt, quae in antecedente *Consectario* adduxi?

OBSERVATIO 9. *Mater, peste infecta, exstinguebatur, die morbi sexto, cum haemorrhagia narium, sine ullo alio signo. Haec, per quatuor morbi dies, lactarat infantem saluum superstitem. Pluries obseruatum, nutrices, peste infectas, infantes lactasse, sine ullo horum detrimento.*

Confectarium II. An feminium pestilens iners reddi potest, oleo lactis obuolutum? Enimuero, illud inesse lacti, probat I. de DIEMERBROECK, qui L. IV. Hist. XXVI. l. c. narrat, lactantes infantes mortuos esse, una cum infectis matribus: immo, infantibus mortuis, quoque periisse iuniores caniculas, quas nimis repletis mammis exsugendis admouerant. Quo tempore pestis perfecte grassabatur, modus contagii se habuit, sequentem in modum; non tamen adtendendo adcuratae successioni *symptomatum*, quam in obseruatis desiderauit.

OBSERVATIO IO. *Horripulatio, frigus. Tunc pulsus tardissimus, debilis. Post calor et aestus. Pulsus durus, ac velox. Anxietas. Palpitatio cordis. Deliria; aliis sopor. Lassitudo omnium membrorum. Pressiones, atque ardores circa scrobiculum cordis. Nausea, quandoque uomitus biliosorum, atro-uiridescentium et foetidorum. Qui uero non uomuerunt, illi similia deiecerunt.*

OBSERVATIO II. *Quibus ita infectis, primo die, radix ypecacuanhae, aut et vitriolum album,*

album, exhibebatur: iis pulsus mox in febrilem transibat, et, die morbi quarto uel quinto, oriebantur bubones aut carbunculi. Enimuero, qui, eo ipso die, uomitorii auxilio non fruebantur, his, die secundo uel tertio, priora irritati uentriculi signa augebantur omnia (Obs. 10.) Post emeticum, talibus aegris die tertio forte datum, hi exstinguiebantur, die quinto uel sexto, cum conuulsionibus, et petechiis nigris in agone.

Confectarium 12. Seminium pestilens, per aera dispersum, est tenuissimum, fracidissimum alcali. Hoc satis patet ex pluribus obseruationibus. Ex adparitionibus morbi: nausea, uomitu, deiectionibus biliosorum ac foetidorum (Obs. 10. et Obseru. 6. (b. c.) Adpendicis). Ex haemorrhagia narium rebelli, sanguine per alcali dissolutissimo (Obs. 9. et Obseru. 6. (m) Adpend.) Ex ortu morbi (Obs. 1. Adpend.) Ex corruptione instrumentorum (Obs. 3. Adpend.) Ex fine furoris pestilentis post terrae motum (Obs. 4. Adpend.), si ille fit ab explosionibus sulphureis sub terra, unde spiritus sulphuris paratur, destructor alcali. In Peste Nouiomagensi, anhelitus ualde foetens, quasi carniū putrescentium foetorem olens, obseruatus est. I. de DIEMERBROECK l. c. L. I. C. XV. *Quam noxius ibi fuit aquae saponatae foetor, in qua sordida linteamina lota fuerunt! Qui, in domo prius sanissima, corripuit plures, dum omnes originem morbi foetori adscripserint. Ab eo nauseam et*
uomi-

uomitum similiter passus est ipse de DIEMER-
BROECK l. c. L. II. C. III.

Confectarium 13. Hocce feminium summae acrimoniae, uentriculo, cum saliuâ, cibo et potu (*Confect. 7. et Obseru. 6. (a) Adpendic.*), forte receptum, copiosiores et nudiores ad huius orificium sinistrum positos neruos primum adficit, et, die secundo vel tertio, ipsum uentriculum perfecte inflammat, humoribus, uentriculo et intestino duodeno propriis, in subitissima putredinis societatem simul raptis. Illud orificium est locus, ubi, in Peste, reperiuntur carbunculi. I. de DIEMERBROECK l. c. L. IV. *Hist. XV.*

Confectarium 14. Uentriculo ita adfecto, facillime adficiuntur diaphragma; eius neruus sinister; cor; pulmones. Inde, a solo uentriculo adfecto: *Palpitatio cordis; Anxietas; Alterationes pulsus; Lipothymiae; Syncope.* Quo unico non animaduerso, Optimi Viri dixerunt, cor, principio Pestis, fere semper impugnari: id quod fieri posse repugnat (*Confect. 6.*). Inde damnosum in Praxi manauit praeiudicium; *uomitioria in Peste nihil ualere;* quae tamen admodum ualent (*Obseru. 10. 27. et Obs. 13. Adpend.*), principio morbi; *cor liberandum esse ab hoste,* commouendo omnes corporis humores per alexipharmaca ac sudorifera, calida, stimulantia; quae uti nullis malignis febribus bona, in Peste eo peiora sunt, quo haec ceteras malignas, malignitate, antecellit.

Confecta-

Confectarium 15. Seminium pestilens, uentriculo conceptum, uomitu cito prolecto, debilitatur, sed totum non tollitur. Etenim, post uomitum artificialem, ilicet excitatum, minor metus mortis, atque symptomata omnia leuiora (*Obseru. II. 14.*). Ipse adeo minuit uirus feminii. Quia tamen bubones et carbunculi nihilominus enati, qui omnes feminio contagioso non carent (*Confect. 8.*), ipsum seminium, per uomitum, integre non tollitur.

Confectarium 16. An ad intelligendum qualitates eiektorum uomitu (*Obseru. 6. (o) Adpend.*), facit experimentum GEORGII BAGLIVI, ubi recens uitulina bilis, mixta cum oleo tartari per deliquium, dedit concretum, offam albam, quae in reliquo liquore, hinc inde ueluti diuulsa, innatauit? Mihi haec res non liquet, dum ex miscela bilis uariorum animantium cum eodem corpore, uarium mixtum fieri soleat.

OBSERVATIO 12. *In cadaueribus horum, quos pestis iugulauit, uesicula fellis tumens uisa, felleque fluido, flauescente, repletissima. Flauescabant similiter partes, eidem vicinae.*

Confectarium 17. Seminium pestilens, uentriculo haustum, in uigore pestis, proserpensque citius in duodenum intestinum, ubi simul bilem mutat (*Confect. 13.*), absorbetur uenis, in uentriculum et duodenum patulis, harumque auxilio, humoribus circulantibus immiscetur. Dum enim

enim calor ventriculi, in corpore humano sano, ad thermometrum STEPHANI HALES, est graduum 64, calor ad superficiem cutis tantum habet 54. gradus. *Vegetable Staticks Experim.* XX. Pensilis uentriculi uenae bibulae, ad bibendum, si quae, quam maxime adfuetae, insuper in continuo motu sunt constitutae. Quare absorbtio subtilissimi miasmatis in venas, illis de caussis, est in maiore ratione in uentriculo, quam in cute. Neque uirulentia nimia miasmatis ingressum in uentriculi uenas ita impedit, ut in uenas cutis (*Consect. 9.*). Etenim imminuta est in uentriculo, tam per aquam humorum oris et uentriculi, quam per sales nitrosos, qui illis ipsis humoribus insunt. Ex quo etiam intelligitur possibilitas absorbtionis in pulmonum uenulas (*Consect. 6.*)

Consectarium 18. Spiritus pestilens adeo per hanc uiam ingreditur *Venam portarum*, cuius praecellenti robore intime permiscetur cum adfluente undique sanguine; cum fluidissimo lienis; cum pingui omenti; cum acriori intestinorum. Vnde (*Consect. 12.*) non potest non nasci degener bilis, atque fluidissima: atque rarescens, quae, per uesiculae tunicas transfudando, propinqua inficit: et quae copiose influit in intestinum duodenum. Sic intelligi posse uidentur uomitus et deiectiones biliosorum ac foetidorum in hominibus, qui miasma pestilens uentriculo ceperunt (*Obseru. 10.*) Vt et bilis, uomitus

tus initium uel finem comitata *Obferu. 6. (o) Adpend.*).

Confectarium 19. Atque ita *Bilis* est ille liquor humanus, cui caracter pestilens omnium profundissime impressus est: siue consideres eius naturalem in alcali procliuuitatem, siue ortum in homine pestifero, ex multiplici sanguine, iam mutato per ipsum spiritum pestilentem, omni sua ui inexsistentem, et perfecte commixtum particulis sanguinis. Hoc confirmatur experimento *DEIDIER*, qui peste bubonacea ac carbunculosa uiuos canes adfecit, uenis ipsorum iniiciendo bilem, aqua dilutam, de folliculis peste demortuorum.

OBSERVATIO 13. *Peste iam inualida, ut perpaucos tantum corriperet, sicque fere sporadica dici mereretur, qui ea adsciebantur, se omnino habebant, ut sani. His derepente oriebantur bubones, aut carbunculi, aut utriusque. Ast febris omnino nulla.*

Confectarium 20. Adeoque semina pestilentia, gradu uirulentiae, inter se differunt. Aliud miasma est magis alcalinum; aliud minus (*Consect. 12.*). Adtamen utrumque pestilentiae ueneno est tinctum.

Confectarium 21. Pro hac diuersitate miasmatum, ipsae Pestes inter se differunt. Alia *Pestis* est magis maligna; alia minus.

Confectarium 22. Constat simul certissime, in *Peste* non multum maligna, seminum huius non

non adeo alcalinum, introire uenas cutis, atque in corpore humano morbum pestilentem inchoare, cum aliquo signo externo. Idem illud feminium, eo tempore, sine damno deglutitur, quoniam in uentriculo corrigitur per ea, quae in *Confectar. 17.* adduxi, ut intus nocere non possit.

OBSERVATIO 14. *Peste in statu constituta, quibus bubones ante duri, aut carbunculi, die morbi quinto, in suppurationem tendebant, ac postea suppurabantur; in iis omnia leuiora fiebant; et denique conualescebant omnes, interuallo hebdomadam quinque uel sex, abscessibus recte diuque fluentibus.*

Quos per parotidas iudicatos notarunt, illis, ad haec loca, nascebantur ueri carbunculi, uel parotides in caneros mutabantur. In cadauere adolescentis, die morbi quinto, extincti, lustravi uerum carbonem, ad locum sinistrae parotidis. In alio, similiter iudicato, obstructio parotidum degenerauit in ulcus canerosum, per aurem integram et dimidiam maxillam serpens. Eo excisso, sanabatur aeger.

OBSERVATIO 15. *Initia, incrementa et status carbunculorum docent sequentia:*

Sub cuticula promicabat punctum rubrum, quod totius carbunculi centrum postea futurum. Illi circumposita liebant, infectione in omnem ambitum sensim latefcente. Tandem nigricabant, atque tuebant. Sicque toti carbunculo nascebatur
figura

figura fere elliptica, cuius circumferentia rubra, papulis interstinctâ.

Nonnumquam pustulae cum apice albido elatae, quas iurassès uariolas, serpebant in latum, tandemque mutabantur in carbunculum uerum, eumque vitae proficuum.

Exciderunt autem integra scrota sphacelata maribus, aliaque cineritia, ad librae pondus. Immo uero ad hypogastrium excisus carbo, 7 librae pendens, ut intestinorum motus peristalticus cerneretur: aegro adtamen persanato. Plerumque insederunt loca cutanea, obducta clauiculae; spinae dorsi; rotulae; ac parti superiori et posteriori tibiae; nec non abdominalibus, supra annulum, uersus lineam candidam. Per ipsorum anatomen constitit, omnia, inter musculos et cuticulae superficiem interiecta, fuisse mortua.

In Peste Nouiomagensi, carbunculorum fimilimus fuit ortus. I. de DIEMERBROECK l. c. Lib. I. Cap. VII. Annot. VIII. Nec non; in Odzacouensi (Obseru. 8. Append.)

Confectarium 23. Carbunculi externi, morbi cutis, fiunt, dum seminium pestilens inferitur tunicae cellulosae uasis. Vti enim illa per corpus uniuersum distributa est: ita et carbunculi nusquam non fiunt. (Obseru. 8. Appendic.) Vti eadem fabrica flatui facillime cedit, nisi in uola manus et planta pedis, siue, ob singularem duritiem et crassitiem eius, siue, quod ibi magni,

continui, pinguedinis globuli in areis retis cuiusdam tendinei firmiter continentur, unde aer, tunicam cellulofam immaniter expandens ubique, his tamen duobus locis excluditur. MERY Hist. de l'Academie Rojale des Sciences 1713: ita haec duo loca numquam patiuntur carbunculos (Obferu. cit.)

Confectarium 24. Seminium pestilens, uentriculo immiffum, debilitatum uomitu, et denique illatum humoribus circulantibus, congregatur, ope naturae corporis humani, in locum omnium maxime cedentem, id est, tunicam cellulofam femper; unde migrat uel in loca cutanea, unum, uel aliqua, quae enecat, donec, fuppuratione, arte promotâ et continuata, falubri euacuatione eiiciatur, cum omni fua praua sobole; uel in glandulas ferofas parotidum, maxillae inferioris, ceruicis, alarum et inguinum; fimili modo, ibi exterminandum. In peste bubones interna a ueneno praeferuant. Sic omnes fcripferunt de *Pefte*.

Confectarium 25. In loco carbunculi, est obftructio maiorum uaforum, quibus membrana cellulofa eius loci donata est, facta a feminii prauis effectis in humores, una cum ipfo eo delatis. Etenim carbunculi ortus profundior est (*Obferu. 8. Append.*). Inde uafa minima, ad superficiem conterminam externam euntia, et comprimuntur, et inaniuntur, et abfcinduntur. Sicque intelliguntur phaenomena: Vesicula ab effufis humo-

humoribus ex ruptis uasculis: Rubedo, liuedo, nigredo; Subsidentia centri; Papulae in circumferentia; Tegumentorum communium mors; et ab aere factitio ex stagnantibus putrefactisque, tumor flatulentus. Qua de caussa, membrana cellulosa tota flatibus repletur. Vti clare adparuit in pessimis variolis, suppuratione ipsarum absoluta. IOANNES FRIDERICVS HERELIUS de usu primario pororum corporis humani.

OBSERVATIO 16. *Qui carbunculi non fiebant carbones, latefendo; ii, ut et carbones bruno-rubri, lethales fuerunt, die secundo uel tertio, cum petechiis.*

Quibus, die quinto, bubones ad suppurationem non uergebant, eos adstigeabant tensiones inguinum, instar tensae chordae; unde aegri, sic adfecti, fere claudicabant: et bubones profunde tumentes; atque eodem, uel die sequenti, deturpabant petechiae, liuidae, atrae, lethales. Paucissimis bubones resoluebantur. Postquam in his morbus per nouem dies decurrerat, ardores sentiebant per totum corpus, praecipue ad lumbos uel brachia, tumque uel pes uel brachium moueri non poterat. Tunc, post decursum aliquot horarum, efferebantur pustulae, cum apice albido; quae si serpendo degenerabant in carbunculum, bonum. Sin minus; moriebantur, die nono, uel tertio et decimo.

Confectarium 26. Nisi feminium pestilens, receptum in humores corporis humani, per huius naturam amandetur, et cum pravis suis effectis omnibus colligatur ad loca descripta in *Confectar. 24*, ibique sistatur; illud cum cohorte sua dispersum per *minimas, subtiles, tomentosas, tenues, cutaneas arteriolas*, quae tanta copia papillis cutis datae sunt, illas obstruendo, dilatando, uel perrumpendo, lethales ubique producit *petechias*, quod pars papillarum neruea inde non adfici non possit. Inde toties adfecti cerebri signa; Deliria; Mania; Conuulsio. Ex *sexcentis peste laborantibus, uix unus emergit, cui talia in cute exanthemata.* I. de DIEMERBROECK *l. c. Lib. I. Cap. XIV. Nota 7.*

Confectarium 27. Dum ex his ipsis arteriolaris uasa perspirantia exeunt; non uana spes est, per *perspirationem* uel *sudorem* expelli posse feminium pestilens: uti omni tempore fuit creditum. Enimuero hoc efficere uelle per usum repetitum stimulantium ac ualidissimorum sudoriferorum, hoc saepe est efficere lethales *petechias*, quas tunc, praëiudicio conformiter, tribuerunt malo, medela maiori, dum haud dubie id, quod tunicae cellulosae inhaerens, fecisset carbunculos, aut bubonas, nunc, ui sudoriferi, adactum in tenerrimas cutis arteriolas, lethales produxit *petechias*. Nam resoluti humores, in aliena loca pulsi, acerrimique, comprimunt

primunt et adurunt tenerrima uascula, pulpanque medullofam papillarum cutanearum.

Confectarium 28. I. DE DIEMERBROECK *l.c. l. IV. Hist. XXXII.* scribit, se reperisse in pestiferorum cadaueribus, quod exanthemata haec orientur a perioftio uel tendone alicuius magni musculi, donec in cute terminentur, figura pyramidis; nec non, IACOBVM BONTIVM ortum illorum ab ipsis ossibus deriuasse. Hi fuere trunci tumefacti neruorum, in papillas cutis finientium, quae, morbo et frigore, pyramidalem figuram nanciscuntur. IACOBVS BENIGNVS WINSLOW *Exposition Anatomique de la structure du Corps Humain. Des Teguments. §. 10.*

Confectarium 29. Maculae liuidae pulmonum, ab immisso in ipsorum fabricam cellulofam seminio pestis, secundum *Obferu. 6.*, sunt petechiae pulmonales, effectae per idem seminium.

Confectarium 30. Conuulfiones ac petechiae, die morbi quinto uel sexto lethales, post emeticum, die morbi tertio deglutitum (*Obferu. 11.*), partem debentur copiae miasmatis hausti, ac, integra sua ui, humoribus immisti (*Confect. 17.*), et adaeti in minimas arteriolas cutis (*Confect. 26.*); partem emetico, inflammatum ventriculum (*Confect. 13.*) in gangrenofum ocyus mutanti. Hic videtur esse casus, ubi carbunculi fiunt in uentriculi tunicis (*l.c.*).

Confectarium 31. Bubones profunde tumentes sunt glandulae inguinales imi ordinis, inter fasciae latae membranam et musculos fiti, infarctae sero sanguinis coagulato, uel uiscido, una cum incola, seminio pestilentiae (*Confect. 8.*). Adeoque ille conatus in excernendum non sufficit. Sed bubones saluberrime iudicantes (*Obs. seru. 14.*) sunt glandulae inguinales omnium ordinum, similiter adfectae.

Confectarium 32. Seminium pestilens, bubones efficiens, nil uidetur mali patrare in systemate sanguineo, sed in seroso coagulare proprium illi humorem, et ab eo irretiri uicissim. Inde uirium defectus, quasi ab aucto corporis pondere (*Obs. 6. (d) Adpend.*) Quod carbunculos efficit, uidetur fisti ad subcutanea uasa (*Confect. 25.*). *Petechiae* fiunt, dum subtilissimum uenenum transit in minimas cutis arteriolas, cum solutis sanguinis particulis (*Confect. 26.*).

Confectarium 33. Glandulae serosae conglobatae, molles, in tunica cellulosa usquequaque cedente fitae; colli, axillarum, sed in primis inguinum, sunt locus aptissimus, summeque innoxius, seminio pestilenti recipiundo, denique excludendo, ita quidem, ut, ubi natura non sufficit illi, in omnes inguinales pellendo, semper tamen obstruat infimas, usque nitendo in altius fitas. Namque tensiones inguinum et chorda tensa notant, uaginam tendineam femoris inflammari a sero sanguinis uiscidiori, atque ipso seminio.

Con-

Confectarium 34. Seminium pestilens in geni bubonis inguinalis perfecti, quo tempore pestis furit, ab intimis corporis extrorsum pellitur (*Confect. 9.*); primum infarciendo glandulas descriptas infimas; (2) medias, inter duplicaturam fasciae latae: (3) externas, quae inter pinguedinem & primam eiusdem fasciae lamellam collocantur: uel omnes infarciendo, eodem quasi tempore, adtamen semper, seruato illo ordine. Quo tempore Pestis inualida, bubo augeatur, modo contrario, ab exterioribus introrsum (*Confect. 22.*).

Confectarium 35. Simul perspicitur, quantum praesidium sit positum in magnitudine ipsius naturae, pro felici perfanatione pestis.

Confectarium 36. Bubones sponte resoluti non possunt denotare, nisi debilitatem ueneni, copiamque fluidioris lymphae; quae illud diluendo plane eneruet.

Confectarium 37. Compactiores glandulae conglomeratae, Parotides ac Maxillares, seminio capto extricando longe ineptiores sunt, et locus numquam carens discrimine. Interim, in hoc falsus est FRANCISCUS DE LE BOE SYLVIVS, quod illas non admiserit bubonum pestilentium sedem. *Prax. Med. Adpend. Tract. II. §. 461.*

Confectarium 38. Miasma pestilens, humoribus corporis humani uiui receptum, per huius naturam ita non mutatur, quin aliquas, defi-

nito semper modo, nocendi dotes retineat, donec alicubi congregatur totum. Hoc qui negat, dicat; cur in insitione pestis, in canibus, operabilis uescariae peste demortuorum, per experimenta DEIDIER: ut et ab exhalante spiritu filuestri de bubonibus et carbunculis apertis (*Observ. 7.*), formentur praecise bubones atque carbunculi? Immutabilis haec natura per corpus humanum, inest et ceteris contagiosis miasmatis.

Confectarium 39. Ea de caussa, in Peste, nulla fit coctio morborum: sola euacuatio critica, sensibilis, uel insensibilis. Vti in omnibus contagiosis ac malignis morbis.

Confectarium 40. Innotuerunt plura contagiosa miasmata omnia, definito quodam modo, damnosa. Et dantur malignitatis gradus in acutis, uti uel in ipsis pestibus (*Confect. 21.*). Adeoque est oppido falsa sententia *Pathologi*; introcepto forte stimulo, ab eodem, in corpore animali, saltem patrari effecta quaedam determinata, stimulo interim sic mutato posito, ut stimulus esse desinat; quum e. g. in peste bubonica atque carbunculosa, uariolis, atque lue Celtica, singulare singulis feminium, per determinata quaedam ab ipso in animali effecta, per huius naturam, omnino persistere tenax characteris gentilitii sit clarissimum: inque aliis febribus, uere malignis, nil repugnet, inesse ipsis feminium proprium, magis uel minus stimulan, hos uel illos humo-

humores, plus, minus, uel non adficiens; per haec, non alia, loca excernendum; uti e. g. pestis bubonaceae atque luis uenereae miasinata Systemati feroso infensa sunt; et ambo per inguinales glandulas, si non integre, saltem ex parte, se expelli patiuntur: atque illud praeterea bili se fociat (*Consect. 18. 19.*), sed saliuam forte renuit, uel non adficit (*Consect. 10.*), saltem per eius fontes eiici non consueuit (*Consect. 46.*).

OBSERVATIO 17. *Terror interfecit plures, ineuitabilis mortis certissimos. Quidam, post leuem dolorem capitis, ueste emortuali, die tertio, sponte sumta, eodem, placidissime sunt extincti, absque ullo signo externo. Hi mente recte ualuerunt usque ad ultimum. Aliis horum uel nigricantes uariolae (epinuctides, uel nigrae phlyctaenae HIPPOCRATIS) circa scrobiculum cordis; uel profundiores tumores inguinum.*

Consectarium 41. Quicumque his genuinis miasmatis pestilentis filiis, solum terrorem genitorem constituunt, hi aequae falluntur, ac illi, qui solum terrorem pestis causam adlegant. Legant *Consectaria 38. et 40.* Observationes frequentes ostendunt, quaenam corpora pesti capiundae magis uel minus apta fuerint.

OBSERVATIO 18. *Et senes multos pestis peremit, sed sine bubonum aut carbunculorum adpartitionibus. Vide Consect. 35. Ast infantes,*

octo annis iuniores, uix tetigit. Omnium maxime sunt passae mulieres, atque uiris maturae uirgines.

OBSERVATIO 19. *Vino cremato ad ebrietatem cotidie repletis hic morbus neque percipit. Illis dies morbi tertius fuit supremus, cum motibus conuulsuis. In peste Nouioma-gensi, similia notauit I. DE DIEMERBROECK l.c. L. II. C. VI. annot. XV.*

OBSERVATIO 20. *Quae mulieres per tres menses utrum gesserunt, et abortus, et mortis, fuerunt securae, licet peste corripereantur. Verum, a quinto usque ad septimum mensem grauidis omnia contra adiderunt. Et abortum sunt passae; et mortuae ipsae.*

OBSERVATIO 21. *Rectissime ualuerunt in Peste, quibus antiqua ulcera fuerunt. Hunc praeclarum in Peste usum ulcerum ac fonticulorum, ab omnibus Scriptoribus obseruatum reperi.*

OBSERVATIO 22. *Ne unicum phthi-sicum lues pestis inuasit.*

Confectarium 42. Vix est dubium, utilitatem phthificis adtulisse pulmonum ulcera; uti habet Obseruatio 21.

OBSERVATIO 23. *Si qui dysenterici peste corripiebantur; hi moriebantur omnes cum petechiis in agone. Similis obseruatio, exclusis saltim petechiis, habetur apud I. de DIEMERBROECK l. c. Lib. I. Cap. XV.*

Confectarium 43. Annon seminium pestilens, alcalinum (*Confect. 12.*), se coniunxit cum alio stimulo, dysenterico, pariter putri?

OBSERVATIO 24. *Febre quartana decumbentes neque immunes perstiterunt a peste. His orti bubones inchoati, quales explicuit Confectarium 31. Sed euanuerunt, resurgente paroxysmo, nec redierunt. Ipsa autem febris, inter haec, decursum proprium continuauit, per omne depopulantis pestis tempus, donec, hac cessante, et ipsa profligaretur per corticem Peruuianum.* Hisce addimus singulares obseruationes PETIT, Patris; quod quartana febris quandoque fit symptoma luis uenereae, uel, quod hac luce inquinati, illi feбри, inter intermittentes febres omnes, omnium maxume sint obnoxii. Hisce perspectis, aptus fuit, in iis, in quibus luis phaenomena ante plures annos comparuerant, per saluationem mercurialem sanare febrem quartanam, quibusuis resistentem febrifugis. *Memoir. de l'Acad. Royale de Chirurgie Tome 1. p. 347. etc.* Adtamen his aliquantum contraria videtur GERARDS VAN SVVIETEN Obseruatio, qua dicitur, febrem quartanam typum suum seruasse, per saluationis mercurialis decursum; haud dubie propter luem institutae. *Comment. in HERMANNI BOERHAAVE Aphor. de cognoscendis et curandis morbis Tom. I. p. 10.*

Con-

Confectarium 44. Statice explorando sanguinem, de corpore quartanarii missum, patet, cohaesionem inter partes crassamenti esse maiorem, quam fuit in sanitate, sed longe minus rubram, et minus uiscidam, quam in intermittentibus febribus aliis est, atque continuis. HELIDAEVS, Medicus Bononiensis, *in cadauere a febre quartana defuncti, reperit frusta magna, alba, longa, pituitosa, in corde, uenis, et quasi omnibus membris.* Apud IOANNEM SCHENCKIUM *Obseru. Medicar. Rarior. L. VI.*

Confectarium 45. An paroxysmus febris quartanae, a peste immensum diuersae, tollit, resoluit, bubonem pestilentem, huiusque materiem, et caussam, seminium pestilens, cum sudore paroxyftico, e corpore humano eiicit?

OBSERVATIO 25. *Ante, quam pestis ingrueret, quatuor milites, propter luem ueneream, saluationi tradebantur. Aduenit pestis. Duo illorum, per duas hebdomadas perfecte saluantes, tertia peste correpti, sunt mortui, die tertio noui morbi: alter cum bubonibus inguinum: alter cum uariolis, paruis, elatis. Reliqui duo saluantes intacti perstiterunt. His nimis debilitatis saluatio fuit inhibita, per ea, quae sudorem exprimunt.*

Confectarium 46. Hydrargyrum ea copia datum, ut saluationem cieat, sanguinem in putridam lympham soluit, et per saluae fontes eiicit. Itaque in homine perfecte saluante est
magna

magna dispositio ad seminium pestis capiendum
(*Consect. 12.*)

Consectarium 47. Miasma pestis non est cum saliuā exterminabile. Adeoque et glandulae saliuales non sunt locus conueniens euacuationi criticae materiae pestilentis. Confer cum *Consectario 10.*

OBSERVATIO 26. De iis, quae corpora humana contra Pestem munire dicuntur, notata sunt sequentia:

Adpensis cum hydrargyro factis amuletis uix ulla uirtus Medica. Ast ualde utilia laudarunt parata ex gummatis foetidis, admixta camphora. Laudauit familia I. de DIEMERBROECK l. c. Lib. II. Cap. XI.

Ab axungia rotarum, quod robob corticis uel radicis betulae, nausea et uomitus. In domo, ubi ea copiosissime uendebatur, extincti sunt 24. homines, id est, qui eam inhabitant omnes.

Fumigationem tabaci salutarem praedicarunt: ut et masticationem radicum alexipharmacarum. I. de DIEMERBROECK illam fumigationem in se aliisque fructiferam deprehendit; atque, hauriendo fistulas quinque uel sex, omnia, licet certissima, infectionis signa, abegit. L. II. Cap. X. Annot. IV. et Lib. IV. Hist. XVII. E contrario; AVGVST. QVIRINVS RIVINVS in peste Lipsiensi, obseruauit, aliquot ad-
mira-

miratores tabaci fere inter fumandum infectos ac sublatos fuisse. *De Peste, Cap. IV. §. 25.*

Quid uenae sectio, morbum praeueniendi ergo, instituta, re uera effecerit, manet in ancipiti. Aliis illam laudantibus, aliis damnantibus.

Ast separatio infectorum a sanis, ubique optimus salutis custos (Obs. 4.).

OBSERVATIO 27. *Medicamentorum alexipharmacorum facultas, pestem tollens, dubia, ut semper.*

Alii uenae sectionem pro cura Pestis, numquam non noxiam clamarunt. Alii eam laudarunt uel repetitam, si maculae rubrae adfuerint: uel et, si bubones aut carbunculi nondum adparuerint.

Qui pestiferi purgabantur, iis mox intestinorum laeuitas. Hanc sanarunt clysteres emollientes, cum terebinthina et uitellis ouorum.

OBSERVATIO 28. *Haec pro cura morbi.*

Principio eius, nauseantibus uel uomentibus nihil aptius exhibitum radice ypecacuanhae, uel uitriolo albo (Obs. II.) Ast tartarus emeticus uehementium spasmodorum auctor fuit. Si inde uomitus nondum cessaret, sistebatur, adplicato emplastro de theriaca, atque dosi theriacaе interne data.

Adolescentem morbum dicunt mitigasse per roob sambuci cum lapidibus cancrorum. A. Q. RI-

VINVS *l. c. C. V. §. 19.* scribit, fidem paene superare, quae de oculis cancrorum obseruauit. Porrexit eos cum aceto rutaceo homini infecto, iam plures dolenti bubonas, inunctos oleo scorpionum. Et ecce, post largam sudoris effusionem perfecte restitutus est. *Per mixturam simplicem camphorata; liquorem cornu cerui uolatilem; theriacam cum aceto; acetum Bezoardicum; nitrum cum camphore granis 4. remixtum. Aliis et terrea placuerunt. Potus diluentes, calidi, aciduli valde profuerunt. Victus fuit acutorum. Vel et iura carniū cum acetosa; ubi bubones iam prodierant. Post talia, uel similia, facta excretio critica per bubonas, uel carbunculos.*

OBSERVATIO 29. *Qui Chirurghi bubonibus resoluendis operam nauarunt, male consuluerunt rebus aegrorum (Obseru. 16.).*

Emplastra uesticantia nascentibus bubonibus adplicata saluberrime. Hoc pacto, emollitio ipsorum per cataplasmata facilis reddita. Idem in peste Delphensi feliciter factum semel memorat PETRVS FORESTVS.

In peste Nouiomagensi uesticatoria multum profuisse, millies est obseruatum. Adplicabantur in inferiore parte tumoris, ut ipsam duritiem adtingerent. I. de DIEMERBROECK *l. c. Lib. III. C. XII. et annotat. 5.* Contra, F. de le BOE SYLVIVS ea integre prohibet, quia au-
gentur

gentur dolores, cum ardore summo et specie erysipelatis. l. c. §. 683. 684.

In quibusdam locis cum fructu usu sunt emplastro magnetico arsenicali. Alii reliquis omnibus praetulerunt uulgare illud ex farina tritici, melle et croco; ut et assatis cepis.

Bubo maior, durus, per medium fuit discissus, unguento digestiuo cum mercurio praecipitato in suppurationem postea cogendus.

Tumor axillaris, emolliri renuens, lamellatim separatus est, cystici in morem.

Semper profuit, scarifasse uiua, carbunculis uicina. Alii ipsis circumcirca limites posuerunt per lapidem infernalem. Tum facilis suppuratio, ope unguenti digestiui, atque cataplasomatis emollientis.

In peste Nouiomagenfi, millies obseruatum est, altas et dolorificas scarificationes nocuisse. I. de DIEMERBROECK l. c. L. III. C. XIII. nota 7.

Plura de hac *Pestilentia* mihi non innotuerunt, nisi hoc unicum, quod, quae est Diuina erga nos mortales Bonitas, ea iam diu plane exspirauerit. Ego uero diu mecum uolui animo, annon ex Obseruationibus, quas candidissime recensui, et ex iis, quae inde concludenda uisa sunt, aliquid certioris, pro felici persanatione morbi, tam atrocis, tradi posset? Etenim in
quem

quem usum tandem omnes illae obseruationes de *Peste*, ab aetate HIPPOCRATIS, usque ad haec tempora, quoad minima curatissimae? ISBRANDVS de DIEMERBROECK, elegans, si quis, de *Peste* scriptor, quidnam nouae utilitatis adtulit pestiferis? Equidem facile praeuideo, Practicos Medicos plurimos, qui non, nisi ab experiētiis, sapere cupiunt, parum aestimatos talem meam operam. Ego uero ingenuē confiteor, me ignorare uerum *Theoriae Medicae* usum, nisi apta fuerit, ad perducendum, ut uocant, *a priori*, in ea, quae per experientiam haberi vix possunt. Et re uera falluntur illi homines semper, si facultas quaesiti medicaminis per *qualitates mechanicas* explicabilis; adeoque maxumē omnium falluntur, si medicamentum illud fuerit ipsum HYDRARGYRVM. Fac, aliquem perfecte callere huius ingenium, atque indolem luis uenereae; prout utrumque explicuit IOANNES ASTRUC; quis neget, in se possibile esse, ut ille certam huius aegritudinis curationem proponat per hoc ipsum corpus, licet illam numquam prius ab experientia commendasset IACOBVS BERENGARIVS? Atque summum honorem simili ratiocinio Medico adstruxit ROBERTVS JAMES. Hic *Clarus Vir*, expensa penitus *Rabiei Caninae* natura, determinauit *a priori*, *hydrargyrum* esse illud corpus, aptum praeseruare a rabie corpora humana atque brutorum, & sanare rabie infecta.

Repetita experientia comprobauit, et ueritatem, et soliditatem, ratiocinii. Mihi itaque indubium est, & illum Medicum ideo non desipere, qui in naturam *Pestis*, auxilio rite factarum Observationum, aliquanto sollicitius inquisuerit, ac perspecta facultate alicuius medicamenti, aliquid certioris, ad domandum morbum, per ratiocinia elicere, adlaborauerit. Qui cum ratione, quae experientiae numquam contraria esse potest, aliquid contra morbos desperatos molitur Medicus, is nihil delinquit. Sed, ab omni aeuo, et morborum similitudo filum dedit felici curationi morborum ignotorum. Hanc sane uiam ingressus est immortalis laudis Vir, I. BERENGARIUS, dum detexit hydrargyri potestatem, contra uirus spurcae ueneris. Neque aliam elegit, magni ingenii Vir, PETIT, Pater, dum docuit, explorandi uesiculae fellis statum, dissecandi folliculum, et eximendi in ea contentos calculos modum; aequae certum, ac habetur is, qui in uesica urinae, similes ob causas, instituitur; licet nullum hactenus profert exemplum, operationis ita quidem peractae. Etenim in quo differt collectio fellis a collectione urinae? Vesica fellis a uesica urinae? Vtriusque collectio humoris? Generatio calculorum utrobique? Expulsio ipsorum per ductum communem bilis, uel urethram? Retentio ipsorum; uel et bilis atque urinae utrobique? Quin et utriusque sectio uesicae? Denique et per cogitata mea, si ipse erraero, rarus.

rus error imminet, dum, pro *Benignitate Diuina*, rarus ipse morbus, inque *Peste* haectenus fere sponte emerfit, qui emerfit. Omnis cura haectenus circumscripta fuit solo usu certorum calidorum sudoriferorum, atque sic dictorum alexipharmacorum, ad liberandum cor a ueneno. Adtamen Optimi quique simul confessi sunt, ea *aliquando iuuare, aliquando aegros in sudorem non perducere; quandoque illos inde sudare, sed sine leuamine.* Hac medela adhibita, in una urbe *Nouiomago*, spatio sexdecim mensium, perierunt decem millia hominum; ut facile sit coniectare, quot per illam seruati sint. Satis patet ex antecedentibus Observationibus 26 - 29; quanta ubique sit discordia in electione et adplicatione auxiliorum Chirurgicorum. Adeoque ignoro, an temeritatis, an stupiditatis, an ignorantiae, adcusandi sint Medici illi, qui curare uolunt pestem per ea, quae apertissime uident, uel nocere, uel non prodesse. Dira pestis hodie *Messinam* in *Siciliis* uastauit. Et si quis supererit, fatali illi morbo describendo aptus, certe nouum inutilis uel noxii consuetorum sudoriferorum usus testimonium perhibebit. Hac de caussa, omni praeiudicio deposito aestimationis, quam huic scriptioni statuere possent illi homines, aliam uiam sum ingressus. Boni Viri, atque intelligentes rerum, haec non reiicient protinus, neque reiicient, nisi facto prius examine.

*****

PATHOLOGIA

ET

THERAPIA

PESTIS.

PROPOSITIO I.

Bubo pestilens a bubone uenereo differt solo miasmate: ibi pestilentiae, hic luis uenereae ueneno tincto; ibi magis (*Obseru. 7.*), hic minus actiuo. Vtrique in his conuenit: quod quisque sit tumor durus glandularum serosarum, adeoque certo certius nascatur a sero sanguinis, in cellulis ipsarum uiscidiori, immo plane coagulato, per miasma proprium: qui tumor se emolliri, tandemque aperiri, patitur, quo miasma utrumque, et praua utriusque effecta, uel integre, uel ex parte, semper tamen cum salute corporis adfecti, eliminari possint. Vterque bubo habet originem duplicem: nempe ab interioribus extrorsum, ubi tota humorum massa utrobique infecta fuerit: et ab exterioribus intror-

introrsum, ubi, in leuiori malo, morbus externus initium fecit (*Obseru. 13.*)

EXPERIENTIA I. NICOLAUS MASSA scribit in epistola ad IOANNEM BAPTISTAM PANTINVM, *se plura cadauera hominum secuisse, qui, uiuentes, morbo Gallico laborabant, in quibus uenae, per uniuersum corpus, erant plenae materie pituitosa, alba. Quae pituita in quantitate longe superabat sanguinem, et loca dolorosa etiam madebant eadem materia pituitosa, immo in aliquibus omnes lacerti madebant ista iam dicta materia.* Iurares, HELIDAEVM haec loquutum esse de cadauere quartanarii. *Lege Confectarium 44.*

Corollarium 1. Adeoque obtinet aliqua luis uenerae species, in qua serum sanguinis est manifeste inspissatum, seu coagulatum.

EXPERIENTIA 2. *Obseruatur et alia illius luis species, cui humorum putredo coniuncta est.* In hac animaduertuntur dolores acutissimi ossium, cito traicientes noctu; ulcera cutanea, lenta; efflorescentiae frontis; erosiones solidorum etc.

Corollarium 2. Quo gradu luis infectus poterit facillime inquinari peste, si haec forte grassetur illo tempore. Obtinet enim tunc eadem conditio, quae in *Confectario 46.*

PROPOSITIO II.

Lues uenerea cuiuscumque speciei, differt a peste, quaecumque fuerit, seminio proprio. Vtrique lui conuenit in his; quod utrumque feminium diu latere possit in corpore humano. Vti hoc de uenereo nemo ignorat: ita de pestilenti testatur I. de DIEMERBROECK *l. c. Lib. IV. Obs. CIII.*, illud per tres menses in corpore humano delituisse. Secundo; Via infectionis utrobique eadem. In lue uenerea, uenenum ex systemate seroso in sanguineum transit ordinarie. Quandoque autem ex sanguineo in serosum, dum per inhalationem se insinuauit. H. BOERHAVE *de cognoscendis et curandis morbis, aphorismo 1441.* Vtramque uiam quoque ingreditur feminium pestilens (*Consect. 6. 13. et 22.*).

PROPOSITIO III.

Species luis uenereae primo descripta, et frequentissima est, et cum peste bubonacea in eo conuenit, quod singulare cuius feminium transeat in eandem tunicam cellulosam, in cuius uasis serum sanguinis utrobique inuiscat. Adeoque utrumque iisdem locis irretitur, atque comprehenditur: uasis et glandulis serosis. Inde fit, quod uterque morbus cum febre quartana coniungi possit (*Obs. 24.*).

PROPOSITIO IV.

Species luis uenereae altera cum peste carbunculosa in eo coincidit, quod utrumque seminium in tunicam cellulosam delatum, inde transeat in loca cutanea, quae enecantur in peste (*Consect. 24.*), et in lue uenerea fiunt ulcera lenta, totidem futuri carbunculi, si saltim seminium ipsius fuisset uiuacius.

PROPOSITIO V.

Annon Pestis est uelox Syphilis? Et annon Syphilis est tarda Pestis? Nil repugnat, quum Pestes ueri nominis, gradu uelocitatis, inter se differant (*Consect. 21.*): et utriusque morbi sedes sit unica, tunica cellulosa; uasa serosa, glandulae serosae; Phaenomena utrobique eadem: coagulatio seris sanguinis; atque sphacelus, uel lenta gangraena (*Propos. III. IV.*).

Corollarium 3. Hinc forte deduci potest, uel debet, ueritas Aphorismi, adtamen in se indeterminati, saltim ad bubonaceam pestem adstringendi, quem frequenter in ore habuit IECKEL, pestem qui Pragae bis superauit: *Neminem peste adfici, qui morbo uenereo laborauit.* IOANNES IACOBVS GEELHAVSEN de febribus malignis contagiosis. Et uidetur haec sententia conuenire cum illa narratione EMANVELIS TIMONE, quod Byzantii, instar miraculi, habeatur, si quis lue pestis secundum corripatur.

Philosophic. Transact. N. 364. Ita et uerae uariolae rarissime redeunt iis, qui eas semel sunt passi. Ast pestis Nouiomagensis corripuit et aliquos eodem anno bis, et eos, qui ante aliquot annos eadem laborauerant. I. de DIEMERBROECK *Lib. IV. Obs. XXXVII.* Idem et in *Odzacouienfi Peste* est deprehensum. Certe a lue uenerea sanatus, eadem iterato corripitur.

Corollarium 4. Miasma pestilens non uideatur adficere posse massam humorum hominis, lue uenerea laborantis, cum coagulatione feri sanguinis. Namque miasma pestilens in systemate seroso nihil efficiet, in quo uenereum iam effecit suum. Ita intelligo P. FORESTVM cum ceteris, qui syphiliticos a Peste liberos scripserunt.

Corollarium 5. Ex hisce corollariis 2 et 4. clara est sententia E. TIMONE *l. c. quod Byzantii homines, lue uenerea laborantes, indifferentes sint ad luem Pestis.*

PROPOSITIO VI.

Pestis carbunculosa est peste bubonacea peior. Quae sententia omnibus probata est Auctoribus. Plane, uti lues uenerea cum putredine humorum coniuncta (*Prop. IV.*), est peior ea eius specie, ubi serum sanguinis est coagulatum (*Prop. III.*) Et natura carbonum est alia, quam

quam bubonum; licet ambo iidem corpori, eodem tempore, eueniant, ab eodem producti miasmate (*Obs. 13. et Obs. 8. Adpend. Consect. 24. 25. 31. et 33.*)

PROPOSITIO VII.

Pestis carbunculosa differt a uariolis pessimis, miasmate singulari. Vtriusque morbi conuenientia in his posita: (a) Carbo saepe nascitur ex plurimis uariolis, confluentibus in unum: (b) Variolae sunt id in tota corporis superficie, quod in parte est carbo: (c) Eadem Phaenomena sunt in carbone, quae in pessimis uariolis, tempore suppurationis illarum, obtinent (*Obseru. 15. et Obs. 8. Adpend. et Consect. 23. 25.*)

Scholion 1. An inde fit credibile, ueteres morborum Obseruatores, genesi anthracum adtentos, uariolas adpellitasse paruos carbones, siue carbunculos? Ego facillime crediderim, hoc ex Antiquitatum monumentis doctissime eruenti ac uindicanti Elegantissimo meo IOANNI GOTHOFREDO HAHN.

PROPOSITIO VIII.

Neque magnum discrimen perspicio inter Luem Veneream, atque Variolas. Sedes utrobique una: Tunica cellulosa; atque loca cutanea (*Consect. 25.*). Effectus iidem: abscessus externi, et interni: illic lenti, hic celeres. Hinc

Galli, sua lingua, utrumque morbum uocant, *la grande* et *la petite vérole*; uno termino generico.

Scholion 2. Hanc ob caussam, Veteres Obseruatores putantur solius Pestilentiae descriptiones dedisse, et, ut variolas, ita et Lues Veneream memorasse nullibi. Omnes enim hi morbi similes, inter se confunduntur, sola miasmata intensitate differentes. Qui aliter sentiunt, determinent; quo tempore, et, cur lues venerea coeperit esse endemia in America?

PROPOSITIO IX.

Quo Pestis, Variolae et Lues Venerea, morbi indiuiduales, atrociores sunt, eo magis inter se communicant, atque phaenomena Pestis exhibent: Bubones: Carbunculos, peiores; Petechias, pessimas. In pessimis uariolis, carbones; petechiae; bubones. G. van SVIETEN l. c. p. 728. In lue uenerea; bubones; exanthemata, quasi petechialia; erosiones sphacelosae.

PROPOSITIO X.

Pestis; Variolae et Lues Venerea uidentur eodem modo determinari. Adeoque esse similes morbos, qui, salua similitudine, gradu, id est, uelocitate decursus, differre possunt. Determinantur autem per miasmata, sola intensitate differentia; quantum adhuc perspicio.

PRO-

PROPOSITIO XI.

Quicumque nouit, feminium luis uenereae, systemati seroso inhaerens, immutare aut expellere; et effectum per ipsum sufferre, id est, coagulationem feri sanguinis: is omni indicationi satisfecit, pro felici curatione morbi totius.

EXPERIENTIA 3. *Lues uenerea certo curari potest, per determinatam quantitatem mercurii dulcis, quae aegro, exiguis dosibus, deglutienda est ita, ut saliuatio non fiat.* Ipse IOANNES ASTRUC hanc ueritatem est confessus, quamquam acerrimus defensor saliuationis, pro certa curatione illius morbi.

Corollarium 6. Adeoque hac methodo, miasma uenericum immutatur uel expellitur; atque coagulatio feri sanguinis tollitur (*Prop. XI.*). Remaneat enim aliquid de alterutro; nec aderit sanatio perfecta, quam obtinemus, ui illius experientiae. Ast quo pacto utrumque fiat, ex natura luis, et qualitatibus mechanicis hydrargyri, ostendit idem ille I. ASTRUC *Cap. VIII. Lib. II. de morbis uenereis.*

Corollarium 7. Qui recte comparat experientias 1. et 3. cum obseruatione HELIDAEI (*Consect. 44.*): is facilis putabit, LAZARI RIVERII arcanum in febribus intermittentibus, praesertim quartanis, maxumam partem constitisse mercurio dulci. *Journal des Sçavans*
l'an

l'an 1678. Et fidem adhibebit, idem medicamentum, in iisdem febribus commendanti BERNARDO RAMAZZINI. Quin immo hic non est ueritus, hydrargyrum uocare antidoton febris. *De morbis artificum* Cap. II.

EXPERIENTIA 4. *In spina uentosa, mercurius est efficax, praecipue dum parti adfectae extus illinitur; quamuis et panacaeae forma, intus sumtus, satis proficiuus obseruatus sit. Vnguentum Neapolitanum bis de die parumper oblinunt; exhibito interdum aluum ciente leni pharmaco, ad auertendum ptyalismum. Id per duos uel tres menses continuandum. Mercurius hic, longo temporis spatio, medetur tarde, sed non per ptyalismum.* IOANNES DANIEL SCHLICHTING. *Philosoph. Transactions* N. 466. art. X. *Magnam utilitatem huius inunctionis aduersus spinam uentosam et cariem ossium aliquoties deprehendi Iuuenem, spinam enormem ad tarsum habentem, diu sine successu tractatum, ita ungi feci. Inde mox augebatur pus; dein liuida, foetens, sanies exiit: tumor factus est minor, mollior. Aeger dolorem in osse minui, sibi quietem reddi adfirmavit. Caro facta est compactior. Pes, tamdiu immobilis, moueri coepit. Alii uiro fuit pessima spina in carpo. Quum, externis et internis medicamentis tamdiu nil profecisset: ab huius usu unguenti; uulnera aucta sunt: sanies liuida,*

da, atra, foetida effluxit: pars prius liuida rubuit: dein ingens copia puris exiit: tumor minutus est atque emollitus. Aegrotus, qui tamdiu non, nisi pronam manum tenuit, illam mox supinauit. Vulnere creuerunt numero; particulae extremitatis inferioris cubiti uacillarunt. Et uerbo; longe melius se habuit hic aeger. Vterque autem, non, nisi unguenti continuatam adplicationem flagitauit.

Corollarium 8. Hydrargyrum, extus uel intus adhibitum, ita, ut saluatio non fiat, et spinæ uenenum corrigit, uel tollit, per uias insensibiles.

Corollarium 9. Adeoque iterum patet, hydrargyrum, quod potest, non tantum efficere saluando, hoc est, miasmata cum deprauatis humoribus per saluæ fontes eiiciundo, sed etiam, illa immutando uel expellendo per cutem, modo sensibili, uel insensibili. Hanc methodum, corrigendi contagiosa miasmata, per concisam ac repetitam dosim mercurii dulcis, saluationem impediundo, primus forte docuit RAVELLY, Medicus Metensis. Hic enim in *Tractatu de la Rage*, A. 1696. Metis in 12mo impresso, p. 181. *Nolim, inquit, quemquam haesitare, mercurium dulcem offerre contra rabiem caninam. Dari possunt cotidie homini ieiuno, eius grana 12. uel 15., aut cinnabaris antimonii grana 10. uel 12., pulueris lapidum cancrorum uel ostracoderma-*

dermatum grana 12., et salis uolatilis succini grana 5., cum syrupo uel conserua, forma boli. Ast suadeo, ut saliuatio impediatur. Didici hoc; nam elegantem libellum non inspexi, ex nota Clariff. de BREMOND ad pag. 80. Versionis Gallicae Transactionum Philosophicarum Societatis Londinensis Anni 1736.

EXPERIENTIA 5. Hoc ipso anno, in Nosocomio terrestri Petropolitano, notata: *Quo tempore nulla epidemia uariolosa Petropolim infestaret, mittitur in Nosocomium miles Hungarus. Hic, annos natus 35., uel aliquot plures, uariolas numquam prius passus, conquestus est de obtusiore ossium nocturno dolore, ferens praeterea consueta luis uenereae signa in facie. Vnde in illo Nosocomio hominem addixerunt uiolentiae hydrargyri. D. 31. Maii stil. uet. ingesserunt praeparato ante corpori mercurii dulcis grana X. cum totidem panis albi granis. Qua dosi semper perrexerunt. Nempe d. 1. et d. 2. Iunii. Vnde saliuua usque ad d. 13. eiusdem fluere coepit, primo ad pondo librae, dein ad unius et dimidiae, denique ad duarum librarum. D. 3. Iunii ingruit calor: adparent in facie rubrae maculae, cum anxietate praecordiorum; sed saliuuae fluentis copia inde aliquantum imminuta est. D. 4. Iun. repetita est mercurii dulcis dosis: unde rubrae maculae per uniuersum corpus auctae sunt. D. 6. Iun. oblata est ultima, et prioribus aequalis*

lis dosis. Post haec tempora solum decoctum lignorum bibere iussus est. Die nona Iunii, uisae sunt uesiculae in toto corpore, tunc demum pro Variolis agnitae. A die 12ma usque ad 16tam factae sunt purulentae, ueri abscessus, more, uariolis consueto, rupti fundentes pus. D. 17. et 18. Iunii pus effluxit ex uariolis purulentis brachiorum. Vidi dein hominem, saltim stigmatibus uariolarum foedum, qui, prout confessus est ipse, sanus, atque a duplici morbo liberatus e Nosocomio exiuit.

Corollarium 10. An quid potest excogitari probabilius, quam quod putredo saluationis excitauerit, et in actum deduxerit delitescens seminum uariolosum?

EXPERIENTIA 6. Ut et in mercurio dulci uariolarum antidoton quaeratur, incitat aliquis eius aliquando successus; auctore H. BOERHAAVE l. c. Aphor. 1392. Mercurialia, sine stimulis salinis praeparata, in uariolis, prospero saepissime successu exhibuit IOANNES HVXHAM. De aere et morbis epidemicis p. 96. Et in Germania, Medici multi, mercurium dulcem, in ipsa uariolarum curatione, saepe, et ex uoto exhibent: prout Acta Medicorum Berolinensium passim referunt. Eodem cum aloe lota remixto, sine praeseruandi a uariolis, felicissime usus est IOANNES CAROLVS SPIESSIVS. In febre uariolarum secunda-
ria,

ria, multi purgationi blandae haud infeliciter mercurium dulcem, quasi uariolis specificum surrogant. PAUL. GOTTLIEB WERLHOF de uariolis et anthracibus Cap. III. nota 108. Idem, in eadem febre, faustissimo euentu, in propriis liberis, aliisque plurimis est expertus I. HUXHAM l.c. p. 37.

EXPERIENTIA 7. *Dum nobili Anglo canes uenatici plures demorsi fierent rabidi, denique perirent, omnibus venatorum secretis, ipsaque aqua marina uanis deprehensis: consuluit ipsi ROBERTVS IAMES experimentum cum Turpetho minerali, quod unicum tanto malo tollendo sufficiens fore existimaret. Ergo duobus canibus rabidis data sunt Turpethi grana 12; unde purgati sunt, et uomuerunt. Post horas 24., data cuiuis cani Turpethi grana XXIV, et post sequentes 24. horas, grana eius XLVIII. Vterque canis inde copiose saliuam eiecit, atque aquam auide bibit illico. Post 24 horas uni cani adhuc grana XXIV. Turpethi exhibita sunt: qui inde uehementer saliuauit: in terram se proiecit, ualde anxius; cum omnibus nimiae saliuationis adparitionibus. Adtamen sibi est redditus, et saluus factus. Canis alter, cui medicamentum non continuabatur, iterum corripiebatur et obiit. - - Hac methodo, dein conseruata est incredibilis canum copia, licet rabiosorum. Verum enim uero, praeferuandi caussa, eo tempore,*
toti

roti canum cateruae data sunt grana Vij., et post horas 24., grana Xij., ea dosi per aliquod tempus, continuando: dein bis uel ter per mensem, luna noua et plena, medicamentum repetendo. Post haec Nobilis ille canem ultra non perdidit: aut seruauit rabiosum, descripta methodo.

In hominibus successus idem. Canis rabidus puellae 14. annorum suram adeo crudeliter dilacerauerat, ut sphacelo resistere necessum fuerit. Exhibitum est Turpethum minerale, unde uomuit. Idem repetitum est tribus diebus, ante instans nouilunium, ipsoque eius die: unde rursus uomitus. Eodem remedio usa est per omne tempus sequentis plenilunii: sicque perfectae sanitati est reddita.

Infans 10. annorum in crure demorsus a cane rabido habuit quatuor uulnera. Exhibitum est Turpethum minerale: uulnera unguento digestiuo curata sunt. Nec quid sinistri dein euenit.

Adolescentem 18. annorum canis rabidus in brachio momordit. Post dies sex, canes plures, qui ibi loci fuerunt, ab eodem cane morsi facti sunt rabiosi. Homo ille factus est tristis, animo deiecto; tremores et insomnia per plures noctes patiens; interim non credens, rabidum fuisse canem, qui ipsum momorderat. Crusta sicca tegebat uulnus. WILSON, Pharmacopaeus, qui audiuerat felicia experimenta R. JAMES, sic praescripsit: Rec. Turpethi mineralis gr. Xij,
D Lapid.

Lapid. contrayeruae Drachm. j. Theriacae Andromachi q. s. Diuide in doses tres, quarum unam sumat quavis nocte succedente, decubiturus, superbibendo cochlearia quatuor Iulapii, ex aq. stillat. rutae unc. Vj. Theriacae unc. ij. Syrup. paeon. compos. unc. jß. Tincturae Castorei drach. ij. Inde copiose sudauit; bis de die deiecit liquidissima; uulnus dedit pus laudabile et coctum: claudebatur: et crusta, unione facta, decidit, ut eschara solet. Omnes adparitiones: nec non tremor: euauerunt: et rediit somnus. Vltimo bibit aquas minerales: et dein rectissime se habuit. Philosoph. Transact. N. 441. His addantur ea, quae in Corollario 9. retuli.

Corollarium II. Venenum rabiei subtilissimum, inficiens corpus sanissimum, morfu, coitu, uel contactu corporis, cui illud, particula sui minima, adhaesit, receptum humoribus animalis uiui, uiscera omnia, arterias serofas ubique inflammando, siccat; praecipue stomachum atque uentriculum; nec non bilem uescariam inuertit. Tale feminium, cuius paruitatem ac actiuitatem mente comprehendere ualet nemo, iners reddit hydrargyrum, uel per saliuae aut sudoris meatus ex corpore expellit, corpore dein sanissimo superstitite.

EXPERIENTIA 8. Illustrium Medicinae Practicorum. *Observantur febres, magis uel minus, sed uere malignae, in quibus, post aliquem*

quem ipsarum decursum, serum sanguinis atque salivae sunt manifeste viscida. Atque lethales fiunt, illa visciditate permanente. Vbi autem pituitae copiosae, nonnumquam per mensem continuata excretio per fontes salivae, atque mucis faucium orisque contingit: illa est saluberrima.

ROSINVS LENTILIVS atque CRAMERVS felicissimos successus mercurii dulcis in eodem febrium malignarum statu pluries praedixerunt; quin et alter eidem medicamini vim alexipharmacam sapienter adstruxit. R. LENTILIVS in Parte I. Miscellaneorum Medico-Practicorum. Mercurialia, sine stimulo salino praeparata, in pleuriticis, peripneumonicis et rheumaticis, post debitam sanguinis missionem plurimum prodesse novit I. HUXHAM I. C.

Corollarium 12. Stimulus, qui febribus, magis vel minus malignis, inest, serum sanguinis coagulat; ad loca salivae defertur; per ea excerni paratus (Consect. 40.) uti pestis bubonaeae stimulus per glandulas axillarum et inguinum ferofas (Prop. III.). Adeoque haecce coincidunt cum Corollario 6.

EXPERIENTIA 9. Hydrargyrum crudum ad unciam unam quovis die exhibitum, unicum est remedium, cancrorum internorum, abdominis virulentiam ad aliquot dies minuere, vel palliare aptum. GVILIELMVS BURTON

Philosoph. Transact. N. 464. hoc non uno exemplo probauit.

PROPOSITIO XII.

Quicumque nouit, miasma Pestis, iam uasis inerrans, bubones effecturum, immutare uel expellere: et effectum per ipsum sufferre, id est, coagulationem feri sanguinis: is omni indicationi satisfecit, pro felici curatione morbi pestilentis, in bubones desituri. Et qui nouit, pestilentem morbum sic dirigere, ut fiat bubonaceus, is, obseruatis prioribus, pluribus pestis speciebus perfanandis sufficiet.

PROPOSITIO XIII.

Mercurius dulcis, concisa et repetita dosi datus, uidetur omni indicationi sufficere, pro felici perfanatione Pestis, in bubonas finiturae. Quin et pluribus Pestis speciebus sanandis par erit idem, si fuerit in arte, morbum pestilentem ita dirigere, ut in bubonas finiat. Etenim mercurius dulcis, concisa et repetita dosi datus, immutat uel expellit miasma (a) *Variolosum* (*Exper. 6.*), atque ex singulari *Experientia 5.* uidetur concludendum, mercurium dulcem simul felicissime expulisse stimulum uariolosum, una cum ipsis uariolis, quas extricauerunt putres humores saluationis (*Corollar. 10.*): (b) *Malignarum febrium* (*Consect. 40. Exper. 8. et Corollar. 12.*): (c) *Rabiei Caninae*, sensibili uel insen-

insensibili modo (*Coroll. 9.*), et Turpeth minerale saluando, uel per sudores (*Exper. 7.*): (d) *Spinnae uentosae* (*Exper. 4.*) (e) *Luis Venereae* (*Corollar. 6.*) et (f) *Carcinomatofum lenit* (*Exper. 9.*). Adeoque mercurius dulcis, sic exhibitus, uel hydrargyrum; omne notum miasma contagiosum immutat uel expellit: et manifeste in morbis, qui cum Peste similitudinem habent, nec, nisi intensitate miasmatum, inter se differre uidentur, in Variolis, inquam, et Lue Venerea (*Prop. V. VII -- X*). Dum iam omne, quod efficit Hydrargyrum, per eius qualitates mechanicas est explicabile (*Coroll. 6.*): Hydrargyrum femina Variolarum ac Luis uenereae immutat uel expellit, ope principiorum mechanicorum, quae ipsi insunt, aequae, ac ceterorum contagiosorum morborum. Vnde iam nil obstat, quo minus putemus, Hydrargyrum, eorundem ope principiorum, aptum esse, immutare uel expellere feminium pestilens, a feminiis, uarioloso et uenereo, uix diuersum. Enimuero, quod est secundum, coagulationem feri sanguinis per idem medicamentum solui posse, uix unus dubitat (*Coroll. 6. 7. 12.*). Et pluribus nos non indigere, pro felici persanatione Pestis bubonaeae; ut et cetera intelliguntur ex *Propositione XII.*

Scholion 3. Didici haud ita diu, AMBROSIVM PAREVM, forte primum, iam meditatam esse hanc Hydrargyri potestatem contra pe-

stilentis morbos. Namque in *Cap. XXIX. Lib. XXI. Operum suorum, mercuriales inunctiones* contra bubonas pestilentes plurimum commendat. Dolendum, quod momentosae rei ne unicam singularem observationem adduxerit! I. de DIEMERBROECK *l.c. Lib. IV. Hist. XI.* refert, Chirurgum buboni pestilenti in proprio corpore unguentum mercuriale inunxisse: unde equidem bubo plane disparuit. Hic effectus, quem nemo hodie cum illo scriptore humiditati ac frigiditati Hydrargyri adscripserit, clare docet vim fundentem ac feminium corrigentem Hydrargyri. In duobus, quos spinae ergo, unguento Neapolitano inungi feci, post aliquas inunctiones, fuit tumor mollior longe, ac compactior caro. Adtamen addit I. de DIEMERBROECK, illi methodo medendi ualde infensus, anxietatem maximam et uomitus enormes adcessisse, uires inde una nocte sic deiectas fuisse, ut ille homo inde mortuus sit. Quod nemo in dubium uocauerit, qui expertus est, quanta circumspectione sit utendum in inunctione mercuriali, et omnium maxime in morbo pestilenti.

Corollarium 13. Quanto bono, mortalibus largitus est CREATOR HYDRARGYRVM, omnibus contagiosis morbis sufficiens, unum, et uerum, medicamentum! Et adparet, *contagiosos morbos omnes, mechanica ratione, tolli posse.* Quod de unica Peste sapientia THOMAE SY-

DENHAM praefagiit. Ita ait de *Pefte Londinensi*: *Mibi ueri simile est, peculiare Peflis remedium, propriumque ipsius pernicipi alexiterium, adhuc in naturae finu abditum delitescere, nec eandem, nisi ratione quadam mechanica, tolli posse.*

Scholion 4. Sunt, fateor, plurima, quae contra hanc Propositionem fundamentalem XIII, multo iure, obiici possunt, et obiecta sunt multoties. Aiunt: (A) Quis audeat, uomiturientibus, deiicientibus, atque anxiis pestiferis, exhibere mercurium dulcem, bonum in se, sed et saepenumero ualde nociuum, dum uel saniori corpori nunc uomitus, nunc tormina, nunc alui fluxus toties prouocat? Respondeo; suppono praemitti lene uomitorium, ut in omnibus malignis, ita praecipue in Pefte utilissimum, et summe necessarium. Diu meditatus illam facultatem alexipharmacam mercurii dulcis in Pefte, commendauit olim Chirurgus usum illius, in casu simili, hunc fere in modum exhibendum, cum Roob Sambuci, et Stibio diaphoretico. Retulit diu post Chirurgus, pernitiem adtulisse ipsum medicamentum. Etenim imprudens aegris nauseantibus ac uomiturientibus (*Obferu. 10.*), uomitorio non praemisso (*Obferu. 28.*), obtulit electuarium, a quo, et uomitus, et praecordiorum anxietas, augebantur. Quo euentu perterritus, obseruationum filum, circa hoc medicamentum, abruptit. Idcirco illud experimentum

Theoriae expositae non est aduersum. (B) Annon grauis mercurius dulcis febrem acutissimam pestilentem augebit in exitium usque? Adtamen priores Medici alexipharmaca uulgaria, antipestifentialia, theriacas, spiritus et sales uolatiles etc., calefacientissima omnia, bono animo, commendant. Nec intelligere uidentur, cur B. RAMAZZINI Hydrargyrum adpellitauerit febrium antidoton (*Corollar. 7.*)? Neque, cur CRAMERVS facultatem alexipharmacam in mercurio dulci statuerit (*Exper. 8.*)? Enarraui sapientum consilia, in cura uariolarum (*Exp. 6.*), rabiei caninae (*Exper. 7.*), ac febrium malignarum (*Exper. 8.*). (C) Praecipitantissime concludi arguent, a facultate mercurii dulcis in morbis tardissimis, quales sunt lues uenerea, ac spina uentosa: uel saltim aliquanto tardioribus, quales sunt febres malignae; ad facultatem eiusdem medicamenti, in morbo, celerrimo omnium, qualis est Pestis? Quantulum solatium sperare fas est a puluisculis, in morbo breuissimo? Oppono his curam Rabiei (*Corollar. 9.*); atque Variolarum, per idem medicamentum. Nego, Pestem manere morbum celerrimum; aio, ipsum sat tardum fieri; quoties, praemisso leni emetico, exhibetur mercurius dulcis, prout docebo. Denique; an datur in uniuersitate rerum medicamentum, quod sub eodem cum Hydrargyro uel mercurio dulci, uolumine, similiter mutare ualet corpus animale?

Quo-

Quoties spinam patientes, unguento Neapolitano, auellanae magnitudine, ungebantur: toties fatebantur, se sentire ingentem pruritus atque puncturam, quasi acicularum, et manifestum motum ab externa superficie ad ossium medullaria. Pessima unius unctionis effecta ex DIFFMERBROECKO adlegavi in *Scholio* 3. Circumspiciant, quaeso, curatius, quae eueniant a-repetita dosi puluisculi mercurialis. Donec uero felicior *Experientia* rem omnem excusserit, respondeo generatim his omnibus, atque aliis dubiis: Dari in rerum natura corpus, quod, praeterquam, quod ipsum possidet qualitates uere alexipharmacas, triplici ueneno, Pests, Variolarum, atque Luis (*Propos. X.*), oppositas, dum cum mercurio dulci commiscetur, (a) hunc nocituris qualitatibus, omnibus uel aliquibus, integre, uel ex parte, exuit: et (b) causam omnem, effectaque febris pestilentis uelocissime euertit. Atque hoc corpus dico esse CAMPHORAM. Id conabor euincere, per sequentia.

EXPERIENTIA IO. *Res est hodie omni dubio exempta, quam, post L. RIVERIUM, atque FRIDERICVM HOFFMANNVM, complures Medici uariarum regionum innumeris fere obseruationibus comprobarunt, ipseque ego saepissime sum expertus, in febris inflammatoriis, atque malignis, cum salute aegrorum, praescribi camphoram. In morbo graui epidemico, cum pete-*

chiis uarii coloris, et nigris, post lene uomitorium, non uno solum nomine laudanda Camphora, et somnum arcessens, et deliria compscens, aptissimum fuit remedium. I. HVXHAM loco citato pag. 109.

Contra Pestilentiam, omnes de illa Scriptores, uno ore celebrarunt Camphoram. F. HOFFMANNVS in elegantissima de usu camphorae interno, Dissertatione sic scripsit: Delinquitur in eo, quod in Peste camphorae dosim maiorem reformident, et quod calidioribus elixiriis uel essentiis admisceant; neque conuenienti tempore eam adhibeant. Idem in Medicinae Rationalis Systematicae Tomo IV. P. I. Sect. I. Cap. XII. eundem camphorae usum extollit, simul praedicans electuarium camphoratum, quod in Vindobonensi Peste summam utilitatem adtulit.

EMANVEL TIMONE sic testatur loco citato: Oleum naphthae, quod camphorae nostrae compar, ad drachmas ij., est Turcis magnatibus remedium summum in Peste.

Dixi in Obseruatione 26., in Peste laudata fuisse amuleta, quibus admixta fuerat camphora.

EXPERIENTIA II. Dum in Epidemia Bernensi, Variolae confluentes, pessimae, cum maculis nigris, toties mortiferae essent: auxilium tandem inuenit in Camphora, Amicorum Optumus, Doctissimus ALBERTVS HALLER.

Com-

Commerc. Litterar. Norici Annus 1736. Hebdom. X. n. 1.

EXPERIENTIA 12. *In gonorrhoea, praecipue uetere, Camphoram usque laudarunt HENRICVS SCRETA, R. LENTILIVS atque F. HOFFMANNVS. Immo hic ultimus, in laudatissima Dissertatione, est Auctor, in initio huius uenereae, praestare, exhiberi camphoram cum mercurio fixato propriae inuentionis: et retulisse Medicum fide dignissimum, contra luem saepius suffecisse camphoram solam, in axungia uiperarum solutam.*

Corollarium 14. *Camphora habet uirtutem adtenuandi; soluendi pituitam ueneream; ut et lentorem febrilem, immo ipsum pestilentem. Adeoque Camphorae insunt qualitates physicae, uere alexipharmacae, triplici ueneno, Pestis, Variolarum ac Luis Venereae oppositae. IOANNES FREIND History of Physic. Camphora omnium adtenuantium forte est ualidissimum.*

EXPERIENTIA 13. *Camphora, mista cantharidibus, harum irritationes auffert, asperitates ipsarum inuoluendo, et, subtilitate sua, aptas reddit, per minutissima corporis humani uasa se facilius penetrandi. Eadem, mista mercurialibus, horum stimulos minuit, ipsaque traducit in minutissimos ductus, ut operentur, coagulata fundendo, et sola ui impulsus. Namque non solum calomeli et mercurius dulcis ita possunt cohiberi*
ab

ab operando in uis capacioribus et glandulis oris; sed ipsum Turpeth minerale, quod, exigua, dosi, uomitum et deiectiones potenter efficit, Camphorae commixtum, transit in remotissimum circuitum motus, & sudorem efficacius exprimit, quam ulla Medicina specificè leuior. Nisi uero Camphora tempore illius usus, cantharidibus uel mercurialibus misceatur: illa, uolatilissima, haec natiuae suae libidini relinquet. IOANNES QVINCY Philos. Transact. N. 365.

Calomelano frequenter adiicio Camphorae paucillum, quae ex particulis longe subtilissimis constans, angustissimos corporis canaliculos penetrando, pennasque quasi mercurio addendo, uires eius intendit maxime. Quin etiam eadem Camphora corrodentem Mercurialium praeparationum qualitatem delenit, earumque spicula obtundit. I. HUXHAM de morbo colico Damnoniorum.

Quum homini cuidam, omni die quarto, uespere, grana X. mercurii dulcis aliquoties dedissem: ille inde, post adsumtum, aliquoties nauseauit, tandem tribus uicibus uomuit, et postridie aliquoties solutus est aluo. Post haec iidem corpori eandem quantitatem mercurii dulcis, admistis modo a me granis V. camphorae, ipse exhibui aliquoties, pari dierum interuallo. Nec nausea; nec uomitus; nec deiectionis; nec calor praeternaturalis ortus: et uerbo; in toto corpore pacatissima uisa sunt omnia.

Viro,

Viro, cui manifesta luis uenereae signa aderant, exhibita sunt mercurii dulcis grana ij. cum Camphorae gr. jß, quinquies de die, per dies insequentes decem, atque intra tot dies, grana C. Ille aeger, post sumtum medicamentum, fere semper sensit in uentre tormina, per horam adfligentia. Die nono quinquies aluum deposuit: et mox ingenti sudore perfusus est: ut et die decimo. Ceteroquin se semper rectissime habuit, nullum futurae saluationis indicium expertus: licet in conclauui teneretur, in quo magna hominum copia ueneream saliuam effuderat. Phaenomena luis cessarunt simul.

EDWARDVS BARRY et MOORE, in morbis rebellibus, et ubi saliuatio alias requiritur, dederunt, quauis uespera, per hebdomadas tres, sequens medicamentum, adspectu formidolosum, potens alterans, sed blandum; solius admistu Camphorae. *Recipe Pil. de duobus gr. XV. Turpeth. miner. Camphorae ana gr. X. M. Primis diebus, aliqui sequentur uomitus, et aliquoties soluetur aluus. Sed succedentibus, omnia quietissima futura sunt. Medical Essays by a Society in Edinburgh Vol. IV. Art. IV. Est mercurius praecipitatus gryseus BATEI, addito purgante.*

Idem experimentum, eodem euentu, sed cum profusis sudoribus, hic repetiit Illustris Medicus Imperatorius, Vir Optumus, ANTONIVS RIVE-

RIVERIUS SANCHE'S, nisi quod malum uenereum inde plane sublatum non fuerit.

Sequentium experimentorum euentus spectauit ipse: *Vir, uenerea lue, cum exanthematis affectus, medicamentum BARRYANVM deuorauit per septem dies sequentes. Primo die nausea orta; dein sudor magnus: reliquis; nunc uomitus, nunc multus alui fluxus. Die sexto coepit saliuu fluere; et die septimo quidem, ad libras tres usque. Experturi, quid posset Camphora contra saliuu fluxum: die octauo, nono, et decimo, singulo data sunt camphorae gr. X. cum amygdalis dulcibus. Verum saliuu copia decimo demum die diminuta est, sequentibus plane cessans. Interim homo sic sanus est factus. Notandum haec euenisse, in conclau, ubi mercurialis saliuatio alias consueuit institui.*

Aegri duo, quorum historias adiungo, habiti sunt in cubiculo, a mercurialibus effluuiis puro.

Homini, cui, praeter alia luis signa, fuerunt interna narium ulcera, idem oblatum est medicamentum. Primis diebus quinque, nunc nausea, nunc uomitus, ingruerunt. Post diem intercalarem sextum, continuauit uti per alios quinque dies. Abstiniuit rursus per dies duos. Denique per tres insequentibus iterum adhibendo, tandem finem consequutus est, ut medicandi, ita et morbi, ulceribus narium, scroti et ani siccatis. Semper uero,

uero, cum uomitus, tum diarrhoea, uexarunt aegrum.

Alii, cui itidem fuerunt ulcera narium, dolores artuum, et reliqua huius phaenomena, datus est, quauis uespera, per dies quatuor, puluis ex Turpeth. miner. gran. X. et Camphorae gran. XV. Quauis nocte, ingens diarrhoea fuit incommoda. Die quinto, qui fuit intercalaris, sudor multus. Sequentibus septem diebus continuis, reiterauit Medicamentum, a quo bis uel ter solutus est aluo, nausea simul turbante. Quum per dies duos rursus abstinuisset, insequentibus quatuor, perrexit uti, cum diarrhoea non magna. Et eum in modum sanatus est.

In conclauis, saluantibus dicato, sequentes aegri, ob luem ueneream, sunt tractati; et seruati omnes; sed non sine saluatione magna. Unus primo adsumsit puluerem ex Turpethi mineralis, et Camphorae aa. gr. V. Dein dupla dosi deglutit eundem. Alius semper usus est hac ultima dosi.

Eiusdem huius ergo, unguento Neapolitano non-neminem inungi feci, atque quouis, quo unctus est, die, simul ipsum deglutire iussi Camphorae gr. X. Enimuero saluatio sic non est coercita.

Neque gargarisatio frequens ex solutione Camphorae in oleo oliuarum, apta fuit, inhibere uel minuere saluationem iam factam.

Illud confessi sunt omnes, salivationem, ita excitam, fuisse lenem, id est, non incommodam aegro, nec diu productam, adtamen ipsi persanando sufficientem. Saltem dedi operam, ut camphora non misceretur mercuriali corpori, nisi quando utendi fuit necessitas. Quod neglectum noui ab iis, qui mihi multiplicem experientiam obiecerunt, de inertia Camphorae in mercurium dulcem, huic, quauis dosi, adiectae.

Corollarium 15. Exigua dosi mercurii dulcis cum Camphora, est *medicamentum diaphoreticum*. Et repetita saepius, fit *sudoriferum*. Tale quoque est Turpeth minerale, cum Camphora commixtum.

Qui ergo morbi per illa medicamenta curantur; illi curantur uel per *diaphoresim*; uel per *sdurem*.

PROPOSITIO IIII.

Si in qua febre, ualde maligna, acuta, immo acutissima; per naturam suam abitura in bubonas, uel carbunculos, uel petechias, serum sanguinis est coagulatum; et, concisa dosi, repetitis uicibus, exhibetur medicamentum, sanguine specificè grauius, in minima diuisibile, systema sanguineum citissime percurrens, per minutissima corporis humani uasa facillime se penetrans, humoribus corporis humani non miscibile, inque ceteros, praeter sanguinem, non agens, nisi, quatenus ui cordis et arteriarum sanguinearum, ma-
iori

iori momento fertur, quam sanguis: dico, quamdiu illud medicamentum sanguini commixtum fluit, calorem corporis humani auctum iri, sed, quam primum in systema serosum peruenit, et coagulationem feri sanguinis, febris illius auctae causam non postremam, lentos adtenuando humores, morbososque reddendo fluxos, tollit, augmentum caloris, et a coagulato sero, et ab ipso medicamento effectum, sensim in decremento fore; immo ipsam febrem acutissimam mox desituram totam, absque bubonibus, carbunculis, uel petechiis; si medicamentum simul polluerit facultate, descripta actione, stimulum uel miasma, auctorem et febris et coagulatorum, immutandi, uel expellendi, uel utrumque efficiendi.

PROPOSITIO XV.

Mercurius dulcis, cum Camphora mixtus, et, concisa dosi, repetitis uicibus, exhibitus, est medicamentum, quod habet dotes, in antecedente propositione requisitas. Etenim mercurius dulcis, cum Camphora mixtus, et sic exhibitus, agit, sine molestia, atque solo momento, quo actus, ui cordis et arteriarum primi ordinis, momentum sanguinis superat: itaque systema sanguinis celerrime pertransit, inque minutissima corporis humani uasa se penetrat (*Exper. 13.*). Atque potentissime adtenuando serum sanguinis coagulatum (*Coroll. 6. 11. 14. et Exper. 8.*), febrem,

E

quan-

quantamcunque, non auget, sed minuit, cauendo a bubonibus, carbunculis et petechiis (*Confect. 27. et 32.*); immo tollit, immutando uel expellendo miasma (*Prop. XIII.*)

DEFINITIO. *Medicamentum alexipharmacum* uoco *mechanicum*, quando habet qualitates mechanicas: *physicum*, quod habet physicas; et tandem *physico-mechanicum*, quod habet mixtas.

PROPOSITIO XVI.

Mercurius dulcis, cum Camphora mixtus, et concisa dosi, repetitis uicibus, exhibitus, maxima cum probabilitate, potest statui medicamentum, alexipharmacum, physico-mechanicum, in peste, in bubonas finitura. Etenim mercurius dulcis, praescripto modo, exhibitus, uidetur omni indicationi satisfacere, pro felici persanatione pestis, in bubonas finiturae (*Prop. XIII.*). Itaque recte haberi potest pro medicamento alexipharmaco. Ast longe praestantius futurum est, si cum Camphora combinetur (*Corollar. 10.*). Enimuero haec omnia consequuntur ex qualitatibus mechanicis hydrargyri (*Coroll. 6.*), et physicis Camphorae (*Coroll. 10.*). Adeoque commendatum medicamentum uidetur esse alexipharmacum, physico-mechanicum, in peste, in bubonas finitura.

Corollarium 16. Quae pestis adeo sic curatur: ea curatur per diaphoresim, uel per sudorem
(*Coroll.*)

(*Coroll. 15.*); prout, ab omni aevo, intendebant medentes. Substitui tantum medicamentum, indicationibus perfectius respondens iisque carens incommodis, quae consuetis sudoriferis, adhaerentia, pestem magis truculentam reddiderunt.

Scholion 5. Si obtinet casus, in *Exper. 8.* notatus, mercurius dulcis cum Camphora mixtus, uidetur quoque praestare illo LENTILIANO, ex mercurio dulci et lapide bezoar confecto.

PROPOSITIO XVII.

Cortex Peruvianus est medicamentum alexipharmacum, physicum, in peste carbunculosa. Quae fere sententia est IOANNIS ARBUTHNOT *Essay concerning the effects of air on humane Bodies.* Notissimum est; per corticem Peruvianum auferri posse febres, intermittentes, ac remittentes omnes. Porro: Cortex temperat uitia bilis, praesertim acrimoniam eius: uti patet in cura auriginis, nec non eorum, quae fiunt in subito irascentibus. Tandem gangraenam auferit, et sphacelum sistit: prout Angli sufficienter probarunt. Iam, uigente peste, adest febris (*Observ. 10. et Obs. 6. Adpend.*). Miasma pestis bilem duodeni inuertit, sanguinem Venae Portarum, Bilis promum condum, eaque de causa, omnem Bilem corrumpit (*Observ. 12. Coroll. 13. 18. 19.*). In peste carbunculosa, integumenta communia, in loco carbunculi,
E 2
sunt

sunt mortua (*Obseru. 15.*) Adeoque cortici Peruuiano facultas alexipharmaca haud tantum competit in peste carbunculosa, sed et rationem sui habet in aliis quibusdam phaenomenis, id est, in qualitatibus physicis corticis. Adeoque ille cortex, in illa Peste, omnino uidetur esse medicamentum, alexipharmacum, physicum.

Scholion 6. Inde non tantum fluit eximius usus corticis Peruuiani in gangraena externa uariolosa: uerum etiam ex *Propos. VII. IX. et X.* potest intelligi, quod in uariolis pessimis; nitentibus in gangraenam, quae pus laudabile generare non possunt, nihil comparari possit, cum frequenti usu corticis Peruuiani: prout quoque comprobauit experientia. Conf. *Commerc. Litter. A. 1741. Hebd. XXXIII. n. II. et Medical Essays Vol. V. P. I. Art. X.* Nec minus habeo pro certo, corticem, in truculenta illa epidemia uariolosa, cuius mentionem feci in *Experientia II.*, salubriter adhiberi potuisse.

Corollarium 17. An cortex Peruuianus etiam est medicamentum alexipharmacum, physicum, in Peste bubonacea: adeoque, si in hoc *Scholio 6.* exposita recogitaueris, uniuersale: uti censere uidetur idem I. ARBUTHNOT? Profecto, multum facit ad id credendum mirabilis illa *Obseruatio 24.* Statue per te ipsum, qui illam releges, ac conferes cum eis, quae ei connexa luculenter proposui.

PROPOSITIO XVIII.

Si quae sunt, quae possunt cauere contagium Pestis, uidentur ad haec tria reduci posse: Quae (A) miasmatis, adhuc inhaerentis aeri, uirulentam naturam immutant: (B) Miasma, corpore humano haustum; aucta ui solidorum; uentriculi, intestinorum ac maiorum uasorum; expellunt: unaque prospiciunt *κρᾶσι* bilis conseruandae, uel reddendae. Denique (C) Miasmatis facilem egressum e cute parant, eidem forte specificè aduersa.

Ad *primam Classem* refero uapores acidos; potus acidulos et acidos, hosque inter princeps, acetum uini. Vide *Confectarium 12.*

Ad *secundam* pertinet *Cortex Peruvianus*. Per hunc, in peste Massiliensi, Chirurgus quidam se sanum praestitit, referente I. ARBUTHNOT. Hinc laudatissima est *Tinctura Quinquinae* cum corticibus aurantiorum Hispalensium, et radice Serpentariae Virginianae, ex uino Hispanico, uel spiritu uini Gallico facta; quam eleganter proposuit I. HUXHAM. Vsu cotidiano *essentiae corticis Peruviani*, se cum tota sua aula, multos annos in Hungariae insalubribus locis habitantem, constanter ab omni febre paludosa praeseruauit BONNEVAL: ceteris Praetoribus, ac multo magis domesticis ipsorum, ab illa febre non immunibus. IOANNES GEORGIVS HENRICVS KRAMERVS *de Scorbuto.*

Tertiae adscribo *mercuriale medicamentum*.
 Ut homo, quavis uespera, puluisculum ex mercurii dulcis grano j., cum Camphorae tandundem, deglutiat. Nonne enim Turpethum minerale, canes rabiosos sanare potens, aequè potuit ipsos a rabie praeseruare? Vide *Experien. 7.*

PROPOSITIO XIX.

Morbus pestilens, a miasmate, in pulmones inspirato, productus, transit mox in pulmonum gangraenam, nulla arte sanabilem (*Obseru. 6. et Consect. 4.*).

Corollarium 18. Adeoque, nisi receptum modo pulmonibus miasma pestilens uaporibus acidis forte immutari queat: morbus, inde sequuturus, est absolute lethalis.

PROPOSITIO XX.

In omni febre maligna, principio morbi, exhibendum est lene uomitorium. Atque huius exhibendi eo maior est necessitas, quo malignior fuerit morbus. Hinc in Peste est summa. Etenim in omni morbo maligno adest simul ei proprium miasma (*Consect. 40.*), quod, uentriculo forte captum, non tantum humores, uentriculo et intestino duodeno proprios, inuertit (*Consect. 13.*), sed et mala multa uicino cordi infert (*Consect. 14.*), dein, integra sua ui, immisceatur humoribus circulantibus (*Consect. 17.*), totique

que bilis oeconomiae est infensissimum. Id de pestilenti uide (*Consect. 18. 19.*). Rabioli ueneni similem effectum uiderunt GVCKELINVS apud R. LENTILIVM, et TAVVRY *Histoir. de l'Acad. Royale des Sciences 1699.* et IOANNES HENRICVS BRECHTFELD, *Act. Med. Hafn. Vol. V. n. 114.* Dato uomitorio, malignitatis seminium, uel ex toto, uel ex parte tollitur (*Consect. 15.*): unaque, per systematis biliosi concussum, educuntur biliosa, foetida, corrupta (*Consect. 18.*). Adeoque, per uomitorium, morbo maligno, malignitatis plurimum uerissime detrahitur. Nisi uero illud lenne fuerit, excitando spasmos uehementissimos (*Obseru. 28.*), malum augebit. Praecipimus autem, illud exhiberi, principio morbi. Quid enim iuuabit, miasmate iam circumeunte omnes uias, cum uariis nostris humoribus? Quin tunc potius nociturum putatur (*Obseru. 11. Consect. 30.*).

Scholion. 7. Vtilitatem horum uomitoriorum in malignis agnouerunt prudentes Medici Practici. In morbo graui, epidemico, cum petechiis uarii coloris, et nigris, uomitorium lenne praemisit I. HVXHAM (*Experient. 10.*) In uariolis, quotusquisque idem non extollit? In rabie canina, ab ipso, semper curae initium fecit SCRETA. Apud R. LENTILIVM *Iatromnem. Medic. Theor. Practicorum Part. I. Cap. VIII. Scholio 2.* Quantum boni in Peste inde

prouenerit, docent *Observationes II. 28. et Obseru. 13 Appendicis.*

PROPOSITIO XXI.

Tollere morbum pestilentem, per uiam resolutionis. Vel, si hoc fieri nequit, materiem eius critice euacuando, per glandulas serosas, praecipue inguinum: unaque impedire ortum carbunculorum, ac petechiarum.

I. Quam primum uenter male adficitur, cum phaenomenis, descriptis in *Obseruat. 10. et 6. Adpendic.*, detur extemplo uomitorium; radix ypecacuanhae cum nitro; uel decoctum illius radice; uel uitriolum album (*Propos. XX et Scholio 7.*).

II. Quauis hora tertia, exhibeatur sequens medicamen. Rec. Stibii diaphoretici nitrati grana XV. Mercurii dulcis gran. jß. Camphorae grana jj. Misce, superbibantur feri lactis recentis, uel decocti hordei tepidi unciae IV. (*Prop. XVI. et Corollar. 16.*). Vel et detur, eodem temporis interuallo, apta dosis mercurii alkalizati, cum pauxillo Camphorae.

III. Inguinibus adplicetur emplastrum de meliloto, addita Camphora (*Consect. 24. 26. 27.*).

IV. Densus inguinibus, uel bubonibus profunde tumentibus (*Obseru. 16. et Consect. 31. 33. 34.*), admoueatur emplastrum uesicans, uel solum
(Ob-

(*Obferu. 29.*), uel emplastro de meliloto com-
mixtum.

V. Victus fit acutorum (*Obferu. 28. et Obs. 13. Adpend.*).

PROPOSITIO XXII.

*Si locus cutaneus rubeat, tumeat, caleat, ar-
deat, doleat; uel maculis fiat turpis: fas fit, spe-
rare carbonem (Obs. 15.).* Iuuabit ergo

I. Adtrahentia loco adfecto adplicuisse:

II. Interne dari, omni hora quarta, corticis
Peruuiani electi drachmam dimidiam, cum aqua
alexiteria lactis, uel alia diapnoica (*Prop.
XVII.*).

PROPOSITIO XXIII.

Perfanare anthracem.

I. Agatur in suppurationem, profunda scari-
fatione circumcirca in uiuis facta; quo exci-
dant mortua (*Obferu. 15. et Obferu. 14. Adpend.*).

II. Interne detur idem cortex, modo, quem
praecedens Propositio declarauit.

Scholion 8. Cetera, pro tractandis bubonibus
ac carbunculis, facile sciuntur ex *Chirurgicis*:
uel et ex *Obferuationibus*, modo citatis.

*****

ADPENDIX. CONTINENS
OBSERVATIONES
DE
PESTILENTIA

QVAE
ANNIS. MDCCXXXVIII. ET. MDCCXXXIX
ODZACOVIVM. VASTAVIT

OBSERVATIO I

Quum Odzacouium, mense Iulio Anno MDCCXXXVII. expugnaretur, multa hominum ac equorum millia, uno, eoque aestuoso, die, perierunt, ferro, igne et aquis. Vnde primo tot cadauerum, uel non, uel minus recte sepulcorum putredo; dein aquarum stagnantium et salinarum potus cotidianus; domicilia subterranea; continuus metus hostilis impetus; portractae uigiliae; defectus plurium, cum ad uitam necessariorum, tum eorum, quibus adsueuerant, efficere potuerunt, ut ipsa Pestilentia, mense Aprili anni sequentis, corpora militum, iam ad quosuis morbos disposita, inuaderet. Inuasit autem, cum bubonibus uariis; cum parotidibus; carbunculis; petechiis; uibicibus, ac profusis sudoribus.

OBSERVATIO 2. Exeunte mense Maio, contagiosus morbus occupauit multos, multosque occidit.

occidit. Durauit ille furor usque ad diem 12mum Iunii, a quo usque ad diem 23um eiusdem multum diminuebatur. Per aliquot dies Iulii, nullus amplius infectus est: inde et numerus aegrorum decreuit, omniaque in melius mutata sunt, ut, mense Septembre, lues haec penitus exstincta fuerit. Enimvero, mense Februario Anni insequentis, rediit idem morbus, mense Iulio eiusdem, iterum, sed integre, desinens.

OBSERVATIO 3. Instrumenta, quibus Chirurgus usus est, adeo liuida et atra fuerunt reddita, quasi aqua forti imbuta essent. Quin immo capulum argenteum gladii, qui, per omne tempus pestis, tentorio adfixus fuerat, nigrescens factum est.

OBSERVATIO 4. Die 12mo Iunii Ann. MDCCXXXVIII., quo Pestis furor cessare coepit (Obs. 2.), terra uehementer contremuit.

OBSERVATIO 5. tradit historiam primi infecti: Hora quarta post meridiem, horripulatio ingruebat; sequebatur aestus, cum dolore capitis: debilitas: anxietas: delirium. Adparuerunt brunno-rubra exanthemata in pectore: sub axilla sentiebatur dolor, sed sine tumore. Postridie erat mentis impositio: maculae augebantur: et sub axilla dextra, fuit tumor durus, sine signis inflammationis. Vesperi; calor multum augebatur; respiratio erat oppressa; pulsus durus ac intermittens; lingua torrida; delirium maius: facies Hippocratica. Moriebatur sequente nocte. In cadauere aperto, uasa sanguinea capitis fuerunt sanguine turgida: dextrae cavitati cordis magnus poly-

polypus inerat: axillae glandula indurata fuit, magnitudine nucis iuglandis, in cuius medio pus repertum, non foetens, atque uiscosum.

OBSERVATIO 6. refert successionem symptomatum:

(a) *Qui peste corripiebantur, horripulationem patiebantur in prandio, uel illico, post hoc finitum; uel quatuor horis post illud.*

(b) *Eam excipiebant calor; nausea uel uomitus.*

(c) *Omnes habebant adpetitum deletum, ante, quam bubo, et carbo, uel resoluebantur, uel suppurabant.*

(d) *Quo initio peste adficiebantur, illico eos defecerunt uires, quasi aucto corporis pondere. Immo et cadauera pestiferorum grauiora credebantur; etiam si extremitates diu post mortem flexiles manserint.*

(e) *Principio morbi pulsus nunc magnus et celer; nunc inaequalis et debilis, nunc profundus et intermittens. Ante mortem plerumque fuit durus et intermittens, uel debilis et celer.*

(f) *Ex urina iudicium nullum. Erat enim nunc pauca, nunc crassa, nunc non; cum, uel, sine sedimento.*

(g) *Multi ualde sitiebant. Alii omnem potum auersabantur.*

(h) *Plerisque fuit aluus stricta.*

(i) *Intolerabilis fuit capitis dolor, nonnumquam cum uehementi narium haemorrhagia, et rebeli contra omnia remedia; quales aegri erant, ebriorum instar; uel uertiginosi. Alii delirabant, cum agrypniis, oculis flammeis; adspectu truci.*

(l) *Haemorrhagia moderata, ante diem quartum*

tum oriens, febrem efficaciter supprimebat; sed bubones ac carbunculi tarde suppurabantur.

(m) Haemorrhagia uehemens, post quartum diem eueniens, lethalis. Namque secti bubones; scarifati carbunculi, exsiccabantur, hominesque moriebantur, cum conuulsionibus.

(n) Alii inciderunt in coma. Quales ante obitum conuellebantur, eaque uehementia, ut nonnulli, post erectionem penis, semen eiaculati sint. Vesicatoria, talibus aegris admota, uesicae loco, liuidam maculam effecerunt.

(o) Materia, reiecta uomitu, in nonnullis fuit, tamquam lac coagulatum; quamuis nec lac, nec lactinia fuerint Odzacouii. Aliis reiecta fuerunt glutinosa, et nigricantia. Bilis uomitus initium uel finem fecit.

OBSERVATIO 7. enarrat historiam bubonum:

(a) Adparuerunt bubones apud aliquos, in primis scorbuticos, ante febrem, cum aliquo dolore, sed sine inflammatione.

(b) Durante febris impetu, in eodem statu permanserunt: sed illo cessante, alii resoluti sunt, alii induruerunt, nisi arte emollirentur.

(c) Multiplices fuerunt:

(A) In collo. Hi raro, uel tarde, suppurabantur. Plerisque resoluebantur. Per multis mortem adtulerunt.

(B) Parotides; quae periculosissimae fuerunt, etenim resolui reuebant. Per emollientia tractatae, numquam fuderunt bonum pus, sed per tunicas abscesserunt, relinquendo cavitatem, ut contractio

tractio musculi sterno-cleido-mastoidaei uideri potuerit. Plerisque fuerunt lethales. Comitabantur eas febris insignis, et dolor intolerabilis ad inferiorem maxillam.

(C) *Glandularum maxillae inferioris. Hae ad suppurationem perducebantur numquam; sed uel tarde resoluebantur, uel suffocarunt aegros.*

(D) *Subaxillares. Harum pleraeque resoluebantur; paucae suppurabantur. Magnos dolores excitarunt; praecipue, si utramque axillam occuparent.*

(E) *Inguinum. Hi in aliquibus sponte resoluebantur, quibus febris mitis; et transpiratio bona fuit. Alii, recte suppurati, sponte aperiebantur: uel mox emolliebantur. Peiores fuerunt maxime in scorbuticis: quando tota glandula, sensim tamquam corpus durum, sed steatomatosum, suppurando, excidit. Notabile fuit, scorbuticos ita scorbuto simul liberatos fuisse.*

OBSERVATIO 8. circa carbunculos:

Efferebat se uesicula flauescens, uel liuido-nigrescens, quam ambiebat circulus rubescens, mox nigrescens. Ex incisa effluxit rubro-, uel coeruleo-flauescens ichor.

Paucis horis sic augebantur, ut in nonnullis Rublonem uel aequarent, uel superarent, si magnis musculosis partibus insiderent.

Qui neruosa tendinosaque loca occupabant. e. g. tempora, caput etc., ii semper habuerunt maiorem febrem coniunctam.

Raro fuerunt soli; saepe cum bubonibus complicati.

Vbique aderant signa sphaceli.

Inhae-

Inhaeserunt omnibus partibus corporis: ipsis quoque superciliis, naso, scroto atque coli; exceptis tantum auribus, uola manus atque planta pedis.

Peste declinante, carbunculorum ea erat facies, quae esse solet, ubi uescantia effectum suum non ediderunt. Ita etiam erant comparati in iis, qui pestem sustinuerunt, et se aeri nimis cito tradiderunt.

Loca bubonum ac carbunculorum, principio morbi, admodum doluerunt. Eo ipso die, bubo intumuit, uel aliquantum durus fuit. Sed anthrax secundo uel tertio morbi die obseruatus, utpote profundior.

OBSERVATIO 9. *Quodsi bubones et carbunculi, incisione facta, exsiccabantur, uel non suppurabant: nec non, si loco boni puris, ichor, uel flauescens, uel grysea aqua continuo efflueret; malum fuit.*

Petechiae plerumque cum bubonibus coniunctae fuerunt, saepenumero adparentes die quarto, adficientes aegros delirio usque in maniam, ita, ut induti, tamquam sani uersantes, mira multa moliti sint.

Petechiae, ante quartum, bruno-nigrae, uel liuidae, plerumque lethales.

Rubrae, die sexto uel septimo, in corporibus boni succi prodeuntes, abierunt, perspirando. Quibus si una coniunctus esset bubo, hic resoluebatur, petechiis palliscentibus, die duodecimo, uel quarto et decimo.

OBSERVATIO 10. *Vibices rari fuerunt. Plerique in cadaueribus uis. In uiuis adparuerunt in dorso, tamquam striae rubrae: in cadaueribus liuidae, uel atrescentes. Vna adfuerunt cum bubonibus, sed ante obitum euanescentibus.*

OBSERVATIO 11. *Aliqui habuerunt bubones quinque, uel sex; adtamen sine febre; lectis se non addicentes: cum adpetitu bono. Enimuero si homines habuerunt sudores largos, a minimo motu effectos: fuerunt semper animo erecto et laeto: temperamenti sanguineo-cholerici. His resoluti sunt bubones, intra hebdomadas quinque uel sex. Carbunculi eis cito sanabantur.*

OBSERVATIO 12. *Venae sectioni, in infectis institutae, mors cito successit. Idemque plane fuit, siue multum, siue parum sanguinis detraheretur: immo, quibus multum sanguinis effusum est, hi, post aliquot horas, interierunt.*

Laxan-

Laxantia nullius usus fuerunt.

OBSERVATIO 13. proponit curam:

Omnes pestiferi copiose biberunt decoctum auenae excorticatae, cum decocto scordii diluto, adfusis spiritibus acidis.

Vomitoria in initio ualde proficua fuerunt; praecipue sal uitrioli, a scrupulo uno usque ad duos. Verum et radix ypecacuanhae, et tartarus emeticus adhibita sunt.

Emeticum male euenit iis, qui inde uel purgabantur, uel nullo modo cuacuabantur.

Hyperemesis sanabatur clysteribus, ex externo usu theriacae.

In deliriis profuit, adplicuisse pedibus uesicatoria.

Mane exhibita fuit mixtura simplex ad guttas LX., uel acetum bezoardicum, cum spiritu nitri dulci, cochleatim. Vel etiam essentia pimpenellae albae; scordii; millefolii; tinctura tartari.

Post meridiem et uesperis, dati sunt pulueres nitrosi cum Camphora, et radice serpentariae Virginianae.

Omnia frigida exitialia fuerunt. Qui nosocomio illati sunt, pluuia uel frigore adfecti: hi, uel inter portandum, uel paullo post, obierunt.

OBSERVATIO 14. Proficuum fuit, bubones et anthraces, principio incidisse usque in induratum substantiam. Tum, sanguine aliquantum fluente, uulnus, linteo carpto, emplastro suppurante, et imposito cataplasmate emolliente tectum. Vnde mox imminuta febris: bubo suppurabatur, cum salute aegri.

Scarifatis carbunculis, adplicata fuit tinctura aloes et myrrhae: qua consumta, balsamum de Copiua adhiberi coeptum est. Corrodentia, siccando, et impediundo suppurationem, noxia.

Quibus, peste declinante, euenerunt carbunculi (Obs. 8.): hi sanabantur per interna, et externum usum solius unguenti albi camphorati.

Vesicatoria, in anthracibus, praesertim scarifatis, aliquid boni praestiterunt: sed, in bubonibus, nihil.

F I N I S.

